

10 KULTURSTÖD: REGIONERNA BETALAR FÖR TIDSKRIFTERNA
18 KULTUREKONOMI: BIBLIOTEKEN BIDRAR TILL SAMHÄLLSEKONOMIN
19 TEMA: BIBLIOTEKEN & YTTRANDEFRIHETEN EFTER CHARLIE
40 AUSTRALIEN: ORM PÅ BIBLIOTEK FÖR BARNENS SKULL

01/02
2015

Biblioteksblad

Efter Charlie

Tidningens berättigande ligger i att läsarna bryr sig om den

Att ett bibliotek i ett civiliserat samhälle befinner sig på debetsidan i bokföringen är nog inte självklart för alla. I biblioteksvärlden finns kanske ändå en intuitiv kunskap om att den samhällsekonomiska nyttan av biblioteken är stor. Den danska undersökning som refereras i detta nummer av Biblioteksbladet visar att det är sant det som jag länge har trott. Bokstävorna är lika viktiga som siffrorna för att samhället ska fungera. Det är bara det att vi måste lära oss att förstå bokstävernas värde, eftersom vi i vardagen befinner oss i ett genom-ekonomiserat samhälle, där snart sagt ingenting är värt någonting som inte omedelbart kan översättas till kronor, ören eller euro.

I och med detta nummer har jag efterträtt Henriette Zorn som ny chefredaktör och ansvarig utgivare för denna gamla, men högst levande kulturtidskrift. Det har jag gjort med stor glädje och ett stort mått av stolthet. Glad är jag också över att Henriette har skrivit flera artiklar i det här numret, samt att hon dyker upp i spalterna som skribent även i framtiden.

Min egen biblioteksbakgrund är inte mycket att yvas över. Den sträcker sig så långt bort som till min första pryovecka (som det hette då) i åttan då jag valde att praktisera på stadsbiblioteket i Lund där jag bodde några år under uppvuxen. Fem dagar gånger åtta timmar placerade jag in återlämnade låneböcker i hyllorna. Ett fasansfullt tråkigt arbete för en läshungrig 14-åring. Jag gjorde inte så stor nytta, gömde mig mest bakom någon hylla och snabbbläste mitt i böcker som jag aldrig hört talas om. Det blev för övrigt en ovana som jag fortfarande håller på med.

Min andra och sista koppling till biblioteksvärlden är en av min fars yngre bröder, en sedan länge pensionerad bibliotekarie i Göteborg och Mölndal, som under mina tidiga år försåg mig med som han tyckte, "lämplig" litteratur. Hugo har en stor del i att jag tidigt anade att jag inte måste resa runt jorden för att förstå världen.

Du som läser Biblioteksbladet känner säkert igen dig i det här numret, även om det inte riktigt ser ut som det brukar. Skälet är händelserna i Paris i bör-

FOTO: ARI LUOSTARINEN

jan av året, då satirtidningen Charlie Hebdo attackerades. Konsekvenserna låter sig bara ana. Därför har vi gjort ett extra stort tema som dominerar det här numret.

En tidnings viktigaste uppgift är att på olika sätt leva och följa det som sker i samhället, samt att stimulera till debatt och eftertanke. Att skapa utrymme för samtal och olika åsikter är en tidnings allra största uppgift. Det gäller även Biblioteksbladet.

Den ursprungliga betydelsen av ordet bibliotek skulle kunna sägas vara "förvaringsrum för böcker", men böckerna i rummet handlar om livet och allt som är mänskligt. Det innebär att vi som intresserar oss för böcker också är intresserade av allt som hör livet till. Just därför måste så många röster som möjligt också få höras.

För mig som ny redaktör för tidningen innebär det att jag har ett ansvar för att så sker. Det ansvaret har även du som läsare. Jag har ingen programförklaring annat än att jag vill att spalterna ska vara öppna för debatt och för olika åsikter. Jag vill inte väja för det som kan uppfattas som kontroversiellt. Även det som är svårt går att uttrycka på sätt som inte sårar eller skadar.

Läsare av den här tidningen har möjlighet att själva medverka i spalterna, med ord och åsikter, för en tidnings existensberättigande ligger i att läsarna bryr sig om den, gärna så mycket att de själva vill vara en del av den.

Christer Fällidin är journalist och redaktör som i många år verkat i hela landet. Han är uppvuxen i Göteborg, Lund och Umeå och större delen av sin yrkesverksamma tid har han tillbringat i dagspressen, först under några år på landsortstidningar som Östersunds-Posten och numera avsomnade Västernorrlands Allehanda. Efter tio år på Svenska Dagbladets blev han chefredaktör för Förenade Landsortstidningars nyhetsbyrå FLT. Numera skriver han även regelbundet i Privata Affärer.

Postadress

Box 70380
107 24 Stockholm

Besöksadress

World Trade Center, D5,
Klarabergsviadukten 70 eller
Kungsbron 1,
Stockholm
Tel. 08-545 132 30
Fax 08-545 132 31

Biblioteksbladets hemsida

www.biblioteksbladet.se

Prenumeration på BBL

För medlemmar i föreningen ingår BBL i medlemsavgiften, 350:- för enskild medlem (heltidsstuderande och pensionärer 175:-). Övriga betalar 550:- (Sverige), utanför Sverige, 700:-

Chefredaktör/ansv. utgivare

Christer Fällidin 070-841 75 80
christer.fallidinmedia.se

Recensionsansvarig

Johannes Rudberg
johannes.rudberg@kb.se

Grafisk form:

Paolo Sangregorio

Omslag:

Paolo Sangregorio

Redaktionen förbehåller sig rätten att korta och redigera manus. För obeställt material ansvarar ej.

Annonser

Bo Eriksson
Knut Wallenbergs väg 35
133 34 Saltsjöbaden
tel. 08-717 43 55
070-714 90 55
bo.erikssonmedia@telia.com
Moms/annonsskatt utgår ej!

Tryck

Norra Skåne Offset,
Hässelholm
ISSN: 0006-1867

Biblioteksbladet produceras av Iris Media AB för Svensk biblioteksforening.

Svensk biblioteksforening är en ideell förening med uppgift att främja svenskt biblioteksväsen. Biblioteksbladet speglar föreningens verksamhet, åsikter och ställningstagande men har också till uppgift att väcka egen debatt genom att ge utrymme åt andra åsiktsyttringar. Tidningen har en fri och självständig roll och bedrivs med tryckfrihetsförordningen som grund.

Denna tidning gick i tryck den 30 januari.

Den här tidskriften är rs-kontrollerad.

NYTT ÅR, NYA FÄRGER

 BIKETJANST
BIBLIOTEKSINREDNINGAR

Tel: +46 472-300 36 • info@biketjanst.se • www.biketjanst.se

Nyheter

MYNDIGHETEN FÖR KULTURANALYS BLIR KVAR

RETRÄTTERNAS TID är inte över. I ett pressmeddelande på nyåret lät Myndigheten för kulturanalys (myka) meddela att myndigheten blir kvar i sin nuvarande form. Strax före årsskiftet fick man veta att verksamheten får fortsätta som tidigare. Det är bara att börja packa upp lådorna igen.

Det var i regeringens budgetproposition i höstas som det aviserades att myndigheten skulle avvecklas under 2015. Nu har man uppenbarligen kommit på andra tankar – som i så många andra frågor: stödet till kulturtidskrifterna, medelhavsinstitutet, svenskundervisningen utomlands...

Det är stort att kunna ändra sig.

HENRIETTE ZORN

Sms:a **AKUT EBOLA** till **72 900**
och skänk 50 kronor!

BiblioteksGUIDE för webben

WAGNER

www.wagnerform.se

2019 kan SSB vara upprustat – om politikerna vill

Nu ska det väl ändå bli av – den länge efterlängtrade upprustningen av Stockholms Stadsbibliotek (ssb) vid Odenplan i Stockholm.

PLANERNA PÅ EN upprustning har funnits länge. För två år sedan, i februari, 2013 fick Fastighetskontoret i uppdrag att utreda en förädling och upprustning med sikte på ett inriktningsbeslut och möjlig byggstart 2016.

I slutet av 2014 låter Stockholms stad meddela att en arkitekt är upphandlad. Nu planeras ett inriktningsbeslut till våren 2015, preliminär byggstart till 2017. Planen är att allt ska vara klart 2019 men det hänger förstås på hur politikerna väljer att fatta beslut.

År 2009 stoppade exempelvis stadens politiker planerna på en till- och utbyggnad av Stockholms Stadsbibliotek av kostnads- och finansieringsskäl.

Nu är det dock bestämt att det blir den brittiska byrån Carouso St John Architects som tillsammans med Sverigebaserade Scheiwiller Svensson får uppdraget att se över samtliga lokaler som ingår i fastigheten Spelbomskan 16. Det handlar om Asplundhusets huvudbyggnad med bazarer samt tillhörande annex. Upprustningen berör interiörerna, det yttre kommer inte att förändras.

I planen ingår att uppgradera byggnaderna till modern standard med ny teknik med uppfyllda myndighetskrav och åtgärdade tekniska brister. Ambitionen är att skapa förutsättningar för ett funktionellt och modernt stadsbibliotek för Stockholm där verksamheten fungerar på ett bra och samtida sätt med flexibla lösningar.

Caruso St John Architects har tillsammans med Scheiwiller Svensson fått uppdraget efter en öppen upphandling. Upphandlingen har föregåtts av en prekvalificeringsrunda, vilket innebär att bara de mest kvalificerade arkitekterna erbjöds att lämna anbud (totalt fem kontor). De kvalifikationer som krävdes var bland annat erfarenhet av biblioteksverksamhet och arbete med kulturhistoriskt värdefulla byggnader.

Bristande kompetens i arkitektur och i stadsbyggnadsfrågor, förstörelse av ett

viktigt världskulturarv var bland annat kritik som framfördes kring det vinnande förslaget i den stora internationella arkitekturtävlingen som utlystes 2006 för tillbyggnaden av Asplundhuset. Det misstaget vill man inte göra om men nu handlar det som sagt bara om bibliotekets inre och inte yttre. Och en upprustning har länge varit tvingande nödvändig.

HENRIETTE ZORN

FOTO: PAOLO SANGREGORIO

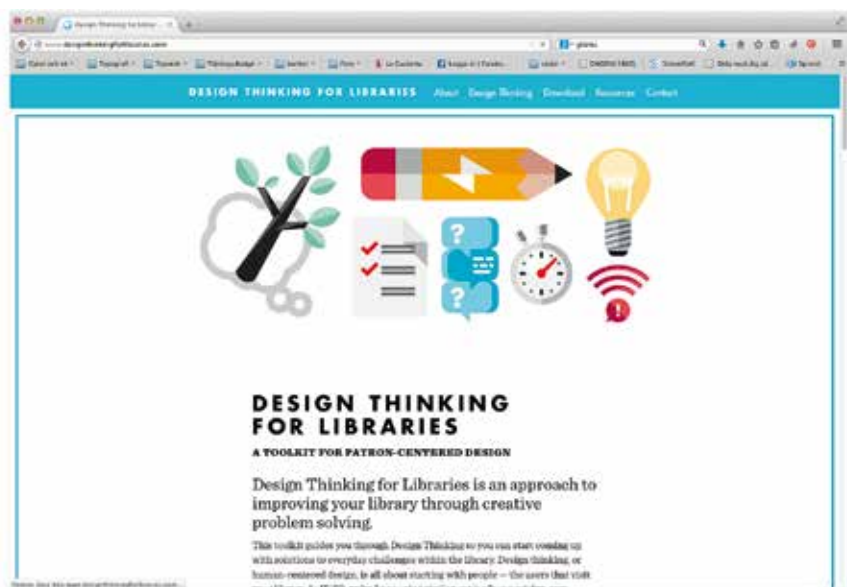
MÅNGA TURER KRING UPPRUSTNINGEN

Asplundhuset invigdes 1928 och var då Europas – och kanske världens – mest moderna och tillgängliga bibliotek.

Slitage, trångboddhet, nya krav från besökare samt behov av modernisering låg bakom det beslut som fattades om en om- och tillbyggnad av Asplundhuset. Kommunfullmäktige fattade beslut om att bygget fick kosta högst 795 miljoner kronor. 2006 utlystes en stor och internationell arkitekturtävling till vilken 1 170 bidrag gick vidare i en första omgång.

I slutet av 2007 utsågs Delphinium av arkitekten Heike Hanada till vinnare. Förslaget innebar bland annat att bibliotekets annexhus måste rivas. Nu beräknades kostnaderna till 885 miljoner kronor. Det talades om 2010 som möjlig byggstart. Men 2009 lades alla planer på att fortsätta projektet ned. Då beräknades kostnaderna för en till- och ombyggnad till 1,3 miljarder. Själva projektet i form av förarbeten, studier och arkitekturtävling hade kostat upp emot 30 miljoner.

Digitalt verktyg gör användarvänliga bibliotek

Ett gratis verktyg baserat på ett designtänkande för att skapa mer användarorienterade bibliotek – det har Århus bibliotek utvecklat tillsammans med designföretaget IDEO och Chicago Public Libraries.

ARHUS KOMMUNBIBLIOTEK HAR sedan 2013 samarbetat med IDEO och Chicago Public Libraries för att utveckla en global modell för förnyelse och innovation med utgångspunkt i ett designtänkande. Resultatet är nu klart och finns i en digital bok – en "verktygslåda" för att stimulera och påskynda förnyelsearbetet inom offentliga bibliotek världen över.

Boken kan laddas ned fritt liksom de riktlinjer och verktyg som behövs för att genomföra en designprocess som till exempel kan handla om att tänka nytt kring service, inredning, kommunikation och upplevelser. I den processen står användarna och deras behov i fokus – "design thinking" är både ett sätt att tänka och konkreta metoder som biblioteket kan använda för att ompröva sin roll, anpassa, förändra och skräddarsy sina tjänster efter användarnas och lokalsamhällets behov.

En mer grundad förståelse för användarnas behov kan man exempelvis få genom att göra djupintervjuer hemma hos användarna – genom samtal och observationer av användaren i en specifik kontext skaffar man sig kunskaper om hur användaren

agerar – inte bara vad hen säger att hen gör – utan även om beteenden, latenta behov och önskemål som användaren kanske inte själv är medveten om. Så skapas en helhetsbild av användaren, hens livsstil och interaktion i det offentliga rummet.

Projektet har haft finansiellt stöd av Bill och Melinda Gates Foundation och deras initiativ Global Libraries, och de danska biblioteken är förstas mäkta stolta över att få vara en part i detta världsomspännande projekt.

Enligt Rolf Hapel, förvaltningschef för medborgarservice och bibliotek i Århus, är projektets genomslagskraft i Danmark redan säkrad. Detta genom att den danska motsvarigheten till Kulturrådet – Kulturstyrelsen – har valt att stödja projektet "Snabbare förändring" som syftar till att se till att alla erfarenheter från det globala projektet och den nya "verktygslådan" anpassas till en dansk kontext och omsätts på de danska biblioteken.

HENRIETTE ZORN

Läs mer och få verktygslådan här:

<http://www.designthinkingforlibraries.com>

NYUTGÅVA AV KATITZI

"Katitzi-böckerna är skrivna av min mamma och handlar om hennes uppväxt.

Min mamma hade en romsk pappa och en svensk mamma och hon föddes i Sverige 1932. På den tiden var det mycket svårt att vara rom. Romerna förföljdes. De fick inte bo i lägenheter eller hus och de fick inte gå i skolan. Varje dag var de tvungna att gå runt och vara rädda för att andra skulle höra iväg dem från deras lägerplats, bråka med dem eller bara vara elaka.

Historien min mamma berättar handlar om det hon själv varit med om."

Så skriver Angelica Ström, dotter till Katarina Taikon, i förordet till nyutgåvan av de två första böckerna i Katitzi-serien som Natur & Kultur ger ut i februari. Det är *Katitzi* samt *Katitzi och Swing* som har samlats i en volym där Joanna Hellgren har gjort nya illustrationer. Det är Lawen Mohtadi – skribent och författare till *Den dag jag blir fri* – en bok om Katarina Taikon som utkom 2012 – som tillsammans med Taikons dotter Angelica Ström varsamt redigerat böckerna inför nyutgåvan.

Katarina Taikon skrev 13 böcker om Katitzi under åren 1969–1980. Handlingen utspelar sig på 1940- och 50-talen och det genomslags böckerna fick när de först gavs ut kom att påverka synen på de romer som då levde i Sverige. Inte mycket har förändrats sedan dess: dagligen tar vi del av den diskriminering och marginalisering som romer – och för den delen även andra minoriteter – drabbas av. Inte minst genom tiggarna på landets gator påminns vi dagligen om denna grupps utsatthet.

När Katitzi växte upp kallades romer för zigenare – i nyutgåvan förekommer båda orden. Nu får en ny generation chansen att lära känna Katitzi och kanske kan det i sin tur – förhoppningsvis – bidra till förståelsen för romernas situation.

HENRIETTE ZORN

Nyheter

NY ORDFÖRANDE I KULTURRÅDETS STYRELSE

FRÅN DEN 1 januari 2015 är Ulrika Stuart Hamilton ny ordförande i Kulturrådets styrelse. Hon efterträder journalisten Kerstin Brunnberg som innehaft posten sedan 2009 då hon tog över efter publicisten Mats Svegfors.

Ulrika Stuart Hamilton är nog mer känd i politiska och företagsrelaterade sammanhang än i kulturella. Hon är 57 år och civilekonom från Handelshögskolan i Stockholm. Under perioden 1991–1994 var hon stabschef hos finansminister Anne Wibble. Nu senast kommer hon från en tjänst som statssekreterare hos den förra regeringens jämställdhets- och biträdande utbildningsminister Maria Arnholm (FP). Hon har mångårig erfarenhet av lednings- och styrelsearbete i kommunala, statliga och privata företag, bland annat inom medieområdet. **HZ**

BOLLA ÄR NEDLAGD

VID ÅRSSKIFTET lades Kulturrådets nationella webbplats för barn- och ungdomskultur, bolla.se, ned av besparingsskäl. Webbplatsen invigdes i februari 2012 på uppdrag av regeringen för att sprida kunskap om olika arbetsätt som främjar barns och ungas delaktighet och möjligheter till eget skapande, samt för att förmedla nyheter och aktuell forskning om barn- och ungdomskultur.

I första hand har bolla.se riktat sig till dem som arbetar med barn- och ungdomskultur såsom pedagoger, bibliotekarie, konsulenter, kultursekreterare men även utövare och upphovsmän verksamma inom barn- och ungdomsområdet.

Fram till den 31 mars 2015 kommer allt material att finnas tillgängligt på webbplatsen men uppdatering av material och innehåll upphörde vid årsskiftet. Bollas kanaler på Facebook och Twitter ska även de upphöra.

Tills vidare sker bevakningen av barn- och ungdomskultur via myndighetens hemsida, via nyhetsbrev och i sociala medier.

HENRIETTE ZORN

Nu ska staten få fler att läsa

KULTURRÅDET LÄMNADE I början av december förra året ett handlingsprogram för läsfrämjande till regeringen. Det blir startskottet för nationellt strategiska insatser och i potten ligger 15 miljoner kronor. Såväl uppdrag som pengar finns i regeringens regleringsbrev för myndigheten under verksamhetsåret 2015.

Uppdraget är nytt och handlar om att samordna läsfrämjande insatser av nationellt intresse. I det arbetet är handlingsprogrammet utgångspunkten.

Handlingsplanen rymmer ett ökat fokus på de yngsta barnen samt vuxna som inte läser. En beslutad biblioteksplan blir ett krav för kommuner som söker stöd till inköp av barn- och ungdomslitteratur. Kulturrådet avser att använda 7,5 miljoner kronor till att förstärka egna verksamheter som:

- Läsambassadörens arbete (en ny ska utses hösten 2015).
- Kunskapsuppbyggnad samt kunskapsspridning. Här ingår en kunskapsöversikt över läsfrämjande metoder som bygger på svensk och internationell forskning.
- Samordning av nationella projekt (som Bokstart, Barnbokskatalogen, Idrott och läsning, Paus).

De resterande 7,5 miljonerna ska förstärka bidragsgivningen inom områden som nationella minoriteter, där man vill stimulera till ökad utgivning av litteratur på minoritetsspråken med prioritering på barnböcker. För detta avsätter Kulturrådet 1,6 miljoner kronor.

Andra områden för förstärkt bidragsgivning är:

- Stödet till e-boksutgivning av förlagens backlist som tydligare ska kopplas till det läsfrämjande arbetet.
- Litteratur och distributionsstöd. Här avser man att göra insatser för att öka tillgången till högkvalitativ litteratur samt bättre informera om de litteraturstödda titlarna som distribueras till biblioteken. Informationsmaterialet som följer med titlarna ska underlätta för biblioteken att aktivt arbeta så att de också når läsarna.
- Nationellt strategiska projekt inom läsfrämjande. Här puffar man särskilt för programmet Bokstart Sverige – den största satsningen hittills inom ramen för Kulturrådets nya läsfrämjande uppdrag. Programmet vänder sig till familjer med små barn. Syftet är att tidigt stimulera föräldrar att samtala och läsa med sina barn för att stödja barnets språkutveckling och läslust.

Bokstart Sverige startar 2015 med tre pilotprojekt i Landskrona, Göteborg och Södertälje där folkbibliotek och barnhälsovård samarbetar för att engagera småbarnsföräldrar. I ett första skede är målgruppen personer bosatta i socialt och ekonomiskt utsatta områden. Bokstart bygger på erfarenheter och kunskap från liknande program nationellt och internationellt. I programmet ingår hembesök av bibliotekarie samt besök på bibliotek.

När det gäller den bidragsgivning som avser folk- och skolbibliotek, det vill säga stöd till inköp av barn- och ungdomslitteratur, inför Kulturrådet ett nytt krav.

Från och med 2015 måste alla kommuner som söker inköpsstödet till folk- och skolbibliotek ha en beslutad biblioteksplan. Första året kommer dock ett nämndbeslut om att en biblioteksplan ska upprättas att godkännas.

HENRIETTE ZORN

NIO NYA TIDSKRIFTER FÅR STÖD

80 tidskrifter varav 13 digitala får dela på 19 miljoner. Det blev resultatet vid årets fördelning av kulturtidskriftsstödet. Totalt hade 113 tidskrifter sökt produktionsbidraget.

I BIDRAGSTOPPEN återfinns Glänta som får störst stöd, 725 000 kronor, följt av Karavan (700 000), Bang (675 000), Paletten (650 000), TOTAL (575 000), Teatertidningen (525 000), Lira Musikmagasin (500 000) samt Expo och Lyrikvännen som får 475 000 i stöd.

Biblis – Kvartalstidskrift för bokvänner som utges av Kungliga bibliotekets vänförening får 150 000 och BBL:s branschkollega bis 25 000 kronor.

Vid årets fördelning är sju tidskrifter helt eller delvis på annat språk än svenska och sex tidskrifter, bland dem exempelvis É Romani Glinda, behandlar nationella minoriteters kultur och språk.

Nio tidskrifter som inte hade stöd förra året får stöd 2015. Till dem hör dansmagasinet Swing (75 000), den anarkistiska tidskriften Brand (75 000) samt Svenska Pens satsning sedan 2011, Dissidentbloggen (125 000).

Bland serietidskrifterna får i år, liksom förra året, Bild & Bubbla (325 000), C'est Bon Anthropology (125 000), Galago (225 000) och Utopi Magasin (100 000) i produktionsstöd.

Den totala summan som fördelas 2015 ligger i nivå med 2014, liksom antalet tidskrifter som får stöd. Dock var antalet nättidskrifter som fick stöd då något fler, 17 stycken. Även söktrycket var högre 2014: 141 tidskrifter sökte stöd varav 27 var e-tidskrifter och 19 tidskrifter var helt eller delvis på annat språk än svenska.

HENRIETTE ZORN

Stöd till digitalt läsfrämjande

Trettio projekt i 13 län får dela på 6,2 miljoner kronor efter att Kulturrådet strax före årsskiftet beviljade bidrag till läsfrämjande satsningar. Det var den andra fördelningen för 2014 och bland annat får två större projekt av mer nationell omfattning stöd.

ETT STÖRRE PROJEKT är exempelvis *Barnens boktipsare* som drivs av Digitala biblioteket vid Stockholm stadsbibliotek i samarbete med Digitala biblioteket vid Malmö stadsbibliotek och som beviljas 1,2 miljoner kronor. *Barnens boktipsare* är en del i en gemensam nationell delningsbar plattform för digitala folkbibliotek. Bakgrunden är att folkbiblioteken i Sverige behöver stöd för att utveckla sitt läsfrämjande arbete i digitala medier, inte minst för målgruppen barn och unga. I projektet ska en nationell barnredaktion byggas upp och startas. Redaktionen ska samverka med bland annat Barnens bibliotek i Västra Götaland samt med Barnboks-katalogen.

Projektet låter på pappret väldigt mycket som det som redan finns permanentat inom ramen för Barnens bibliotek.

– Tanken är inte en dubblering utan *Barnens boktipsare* ska vara ett komplement och man ska ju också samverka med Barnens bibliotek, säger Nina Frid, handläggare på Kulturrådet.

Projektet *Sommarboken*, som har pågått i tre år med stöd av Kulturrådet, är även det en större satsning av nationell karaktär som får 600 000 kronor i stöd för att eventuellt kunna permanentas och spridas till fler än de 130 bibliotek som är involverade idag.

Projektet drivs av Kultur i Väst och syftar till att locka barn att läsa under sommarlovet och att prata om läsningen med varandra. Praktiskt handlar det om att bibliotek runt om i Sverige under sommaren satsar på att få barn att upptäcka hur roligt det kan vara att läsa. Det handlar inte om att man måste läsa ett visst antal sidor eller böcker för att få vara med. Alla får vara med och på biblioteken följer man upp med träf-

far, pyssel, boktips, stafettskrivning, tävlingar för att nämna några exempel.

Sommarboken har en egen hemsida som nås via Barnens biblioteks hemsida (<http://www.barnensbibliotek.se/tabid/538/Default.aspx/>).

Vid den första fördelningen, i början av juni förra året, gick cirka 30 miljoner kronor till läsfrämjande insatser runtom i landet.

Till den andra fördelningen av läsfrämjande bidrag var söktrycket stort: 107 ansökningar till en summa av 21 miljoner kronor. Vid bedömningen har Kulturrådet bland annat tittat på faktorer som samverkan, hur förankrade projekten är, om de uppmuntrar till delaktighet och eget skapande samt om och hur olika medier är integrerade. Små barns läs- och språkutveckling, litteratur och hälsa, demokratifrämjande åtgärder samt uppsökande verksamhet där man når nya målgrupper avspeglar sig i de projekt som fått bidrag.

Regionbibliotek Stockholm har fått drygt en halv miljon kronor för ett projekt som går under rubriken *Möten med litteratur*.

– Det är ett jättespännande projekt som handlar om läsfrämjande för dementa – ett exempel på hur man kan arbeta med litteratur och hälsa.

Intressant låter också projektet Letterbox Club Sverige som Regionförbundet Jönköpings län beviljats 700 000 kronor för.

– Det handlar om att arbeta uppsökande och läsfrämjande mot målgruppen fosterhemsplacerade barn – ett led i ambitionen att nå nya målgrupper och tanken om att barn ska ges samma möjligheter. Modellen kommer ursprungligen från England, därav namnet Letterbox, berättar Nina Frid.

HENRIETTE ZORN

JK avslog skadeståndsanspråk mot Stockholms universitet

Justitiekanslern, JK, har avslagit skadeståndsanspråket mot Stockholms universitet för att ha publicerat en avhandling på nätet under tre veckor för två år sedan, utan att ha inhämtat författarens tillstånd.

JK anser inte att intrånget i upphovsrätten har tillfogat författaren någon skada som berättigar till ersättning.

Under våren 2011 startades det digitaliseringsprojekt som senare ledde till att samtliga doktorsavhandlingar som lagts fram vid dåvarande Stockholms högskola mellan 1906-1960 publicerades digitalt i fulltextformat. Sammanlagt rörde det sig om cirka 1 500 avhandlingar. I inget fall inhämtades tillstånd från författarna.

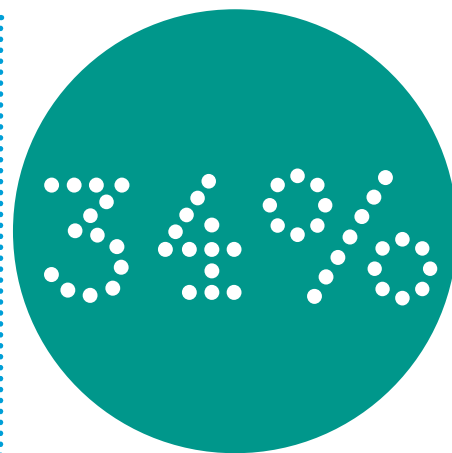
Den juridiska prövningen ledde till att universitetsbiblioteket vid Stockholms universitet drog tillbaka publiceringarna under hösten 2014.

En del av de författare som berördes

begärde att deras verk åter skulle göras tillgängliga, vilket skedde sent i höstas när det blev möjligt att träffa avtal om generell avtalslicens, vilket skedde den 1 november efter att en lagändring i upphovsrättslagen trätt ikraft.

Vid den debatt som följde i medierna uttalade sig Astrid Söderberg Widding så här:

- Brott mot upphovsrättslagen kan naturligtvis inte försvaras, men principen för spridning av forskning borde vara glasklar. Forskningsresultat tillkomna med stöd av offentliga medel hör hemma i det offentliga. Det borde därtill ligga i den enskilda forskarens intresse att nå ut så brett som möjligt.

UTLÅNING ÖKADE 34 PROCENT

GAMLEBY BIBLIOTEK i Småland redovisar en kraftig ökning av utlåningen som under 2014 ökade med 34 procent.

Det är en prestation, eftersom ökningen var stor även året före, nämligen 12 procent.

Det är framför allt yngre personer som lånar mer än förr, inte minst i ålderskategorierna 10-14 år.

Biblioteket har lagt ner ett stort arbete på att locka yngre läsare, bland annat genom fördelaktiga placeringar av böcker för åldersgruppen.

Numera är efterfrågan stor även när det gäller böcker med större stil, vilket biblioteket tagit fasta på, liksom att utlåningen gått ordentligt framåt också för talböcker för synskadade.

Enligt tidningen Västerviks-Tidningen, VT, har en sådan enkel nyhet som gratis utlåning av tygkassar för hembärning av böcker medverkat till ökningen. Tygkassarna är till för dem som går med i en bokcirkel. De får låna en kasse gratis att bära hem böckerna i.

Även i Karlstad ökar utlåningen, i föl med ungefär 3 000 fler lån på stadsbiblioteket, medan flera andra bibliotek i kommunen minskade. Stadsbibliotekets ökning gjorde att utlåningen trots minskande trend på olika bibliotek ändå ökade.

- Det svänger från år till år. En del år ökar det och en del år backar det. Men vi har satsat ganska mycket på att puffa för och faktiskt berätta vad som finns, vad som är aktuellt och vad som ligger i tiden att läsa. Sedan tror jag att det på något sätt är lite modernt att tala om att man är en läsande människa, säger Åsa Hansen, bibliotekschef i Karlstads kommun till P4 Värmland.

WagnerGUIDE - vägvisare i mobilen

WAGNER

www.wagnerform.se

Geblood.nu

BLODGIVNING I SVERIGE

Den som är den!

BBL:S SERIETECKNARE Elin Lucassi debuterade i bokform i slutet av januari med seriealbumet *Jag är den som är den* – en samling bilder, skämtteckningar och tecknade serier som bland annat handlar om att nå under ytan på vissa företeelser, lyfta dem genom att skruva eller byta perspektiven och vända på begreppen.

Hur blir det när man lägger mäns ord i kvinnors munnar, exempelvis Stig Larssons ord? Har vi förstått vilken närvarande och jämställd man Fredrik Paulun är, eller vilken skön snubbe Mons Kallentoft är? Egentligen. Hur förhåller vi oss till "Forskning som visar att de flesta kvinnor vill ha killar med lite kött på benen"? Vad händer när bokälskare betar sig som fotbollssupportrar i det offentliga rummet?

Förutom Fredrik Paulun får vi möta en hel del andra "sköna snubbar" samt träffande plakatsanningar, ta del av läsarbrev till Magdalena Ribbing – Vett & etikett på

kontoret – och exempel på saker som kan skapa dålig stämning.

Det kretsar kring feminism, maktstrukturer och det sociala spelet, det vardagliga gruppförtryckets subtila mekanismer. Och om kropp och knopp. Om att ta plats fysiskt och mentalt. Att sluta be om ursäkt, ta plats, vara "den som är den" som säger ifrån och inte bara vädra vad man tycker utan även stå för det. Lite obekvämt med andra ord... Och bilder.

Hos Elin Lucassi är gränserna mellan det privata och politiska flytande, de går in i varandra på ett uppenbart sätt – det är vasst, det är roligt, det är tankeväckande.

I Biblioteksbladet använder Elin Lucassi pennan till att i bild och text lyfta biblioteksfrågor eller företeelser aktuella för vår värld. Det gör hon med attityd och finesse och med syra i bläcket.

Elin Lucassi varvar serie-tecknandet med arbetet på Kungliga biblioteket där hon arbetar med utbildning och lärande som expertområde.

FOTO: HENRIK MÅRTENSSON

Elin Lucassi.

På förlaget Kartago, där debutboken utkommer, är hon i fint sällskap bland serie-tecknare som Nina Hemmingsson, Lena Ackebo, Charlie Christensen (Arne Anka) och Martin Kellerman (Rocky) bara för att nämna några.

HENRIETTE ZORN

MÅNADENS ELIN

© ELIN LUCASSI

Tidskrifternas bidrag betalas av regionerna

Minskade anslag till kulturen slår hårt mot biblioteken, även om besparingen inte riktas direkt mot dem. Samarbetet med till exempel studieförbunden och föreningslivet drabbas, anser Anna Söderbäck, kulturdirektör i landstinget i Uppsala län.

AV TORBJÖRN TENFÄLT

NÄR KULTURTIDSKRIFTERNA räddas måste notan i stället betalas av regionerna. I ett skarpt formulerat uttalande går ledande kulturpolitiker från 14 regioner och län till storms mot det vinnande borgerliga budgetalternativet, och vad de beskriver som en urholkning av det statliga ansvaret till kulturen: den kultur som ligger närmast medborgarna och även når ut över hela landet får nu stryka på foten.

Regionerna måste spara 15 miljoner kronor efter kulturutskottets kovändning strax före jul och beslutet att låta tidskrifterna behålla sina anslag. Ovanpå den summan lägger de regionala kulturpolitikerna nedskurna statliga utvecklingsbidrag och beräknar den sammanlagda minskningen av anslagen från staten till 34 miljoner under 2015.

Biblioteken finansieras till övervägande del med kommunala pengar, men även de påverkas av minskade medel till den regionala kulturverksamheten.

- Särskilt i de små kommunerna riskerar kulturen och biblioteken alltid att få dra ner på sin verksamhet när det blir neddragning på regionnivå, säger Anna Söderbäck, kulturdirektör i landstinget i Uppsala län och den som har samordnat regionpolitikernas uttalande.

Hon beskriver den offentligt finansierade kulturen som ett ekosystem.

- Drar man ner den regionala nivån kan den inte nå ut till folkbiblioteken med stöd och kompetensutveckling på samma sätt som tidigare. Allt hör ihop, även om nedskärningarna inte direkt berör den kommunala budgeten.

Torbjörn Nilsson, chef för stadsbiblioteket i Malmö, framhåller också sambandet mellan bibliotekens verksamhet och kulturlivet i stort. Om besparingarna drabbar stödet till kulturföreningarna får de svårare att vara aktiva och delta i samproduktioner med biblioteken.

BUDGETEN

- Vi jobbar i en kontext med hela kulturlivet. När smörjmedlet inte är lika rikt kan det leda till en avsvallande effekt, säger Torbjörn Nilsson.

Hur pengarna ska sparas är upp till regionerna och landstingen att bestämma själva. Kulturutskottets ordförande Per Bill (M) framhåller att bantningen är liten i förhållande till de drygt 1,5 miljarder som staten genom de borgerliga allianspartiernas budget anslår till den regionala kulturverksamheten.

- Besparingen är marginell och det är naturligtvis mycket enklare för regionerna att via sina prioriteringar bestämma var den ska ske, säger han.

Torbjörn Lövendahl (S), kulturnämndens ordförande i Region Skåne, anser att besparingen är allt annat än marginell.

- Ett mycket märkligt uttalande som visar att kulturutskottets ordförande inte är insatt i hur det fungerar i regionerna. Det är rent åt helsike när riksdagen gör så här.

Torbjörn Lövendahl konstaterar att nedskärningarna kan få stora konsekvenser för enskilda verksamheter.

- Vi sitter ju inte med en budget där vi har en massa utrymme som vi inte vet var vi ska göra av, säger han.

Trots kritiken mot de nedskurna anslagen är många regionala företrädare lättade över att tidskrifterna räddas.

- Det kändes självklart att tidskriftsstödet var tvunget att bli kvar. Att ta bort en så stor del av anslaget hade varit förödande, säger Nina Björby (S), kulturberedningens ordförande i Region Västerbotten och en av politikerna bakom det gemensamma utspelet.

Men det var fel att låta regionerna ta smällen, menar hon.

- Man ställer oss mot varandra på ett redan underfinansierat område, säger Nina Björby.

Hur nära sammanflätade olika delar av kulturverksamheten är - och hur bräckliga de därmed kan vara - illustreras av den satsning på läsfrämjande som kulturnämnden i Västra Götalandsregionen tagit initiativ till. I satsningen ingår ett stöd för författare, som kan få pengar för att skriva artiklar i tidskrifter.

- Satsningen sammanföll med att tidskrifterna skulle väck. Det hade varit väldigt olyckligt. Om ingen skulle kunna publicera texterna hade det ju känts mycket märkligt, säger kulturnämndens ordförande Conny Brännberg (KD). ■

DRAGONKRONA

ILLUSTRATION: PAOLO SANRECORIO

”Samverkan havererar om staten sparar för mycket”

BUDGETEN

Samarbetet kring kultursatsningar riskerar att haverera om staten fortsätter att spara.

– Urholkas kultursamverkansmodellen gör vi uppror, varnar Nina Björby (S), kulturberedningens ordförande i Region Västerbotten.

AV TORBJÖRN TENFÄLT

SEDAN FYRA ÅR tillbaka finns en form för samverkan i kulturfrågor mellan staten, regionerna och kommunerna. Gemensam finansiering har bland annat gjort det möjligt att satsa på ökad läsförståelse bland unga.

Nu sprids en oro för att statens besparingar gör att regioner och kommuner får ta ett allt större ansvar för kultursatsningarna.

– Medan regioner och kommuner har ökat sitt stöd till kulturen ganska radikalt, så har staten inte hängt med. Självklart riskerar biblioteken i kommunerna att drabbas när länsbiblioteken får mindre resurser för stöd och utvecklingsarbete, säger Gunnar Nordmark (FP), ledamot i regionala utvecklingsnämnden i Region Kronoberg.

Växjö kommun och Kronoberg driver en gemensam satsning på muntlig berättarkonst och att uppmuntra ungdomar att skriva. Verksamheten är nära kopplad till biblioteket, men riskerar nu att minska eller försvinna, konstaterar Gunnar Nordmark.

– I längden kan vi inte ha det på det här sättet. Vi riskerar att urholka en modell som hittills varit oerhört lyckosam för att vitalisera kulturlivet i hela landet, säger han.

Nina Björby (S), kulturberedningens ordförande i Region Västerbotten, håller med.

– Samverkansmodellen får inte bli så mycket mer urholkad för då kommer vi regionala företrädare att göra uppror, säger hon.

Kulturrådets generaldirektör Staffan Forssell konstaterar att statens andel av de pengar som går in i samverkansmodellen har minskat eftersom många regioner/landsting och kommuner har gjort betydande satsningar på kulturen.

– Jag är glad att den totala summan har ökat, men staten har inte följt med i samma takt.

Finns det risk att modellen inte längre fungerar om det blir för stor obalans?

– Det är helt och hållet en politisk fråga, hur mycket pengar som ska satsas. Statens del i modellen är att uppfylla statens kulturpolitiska mål. Vill man ha del av statens kaka måste man ställa upp på statens villkor, säger Staffan Forssell. ■

FOTO: MUI FOTO

Gunnar Nordmark (FP).

FOTO: JOHAN GUNSEUS

Nina Björby (S).

SÅ FUNGERAR KULTURSAMVERKAN

Kultursamverkansmodellen infördes 2011 som ett nytt sätt att fördela statliga bidrag till regional kulturverksamhet. Enligt modellen gör varje landsting eller region en regional kulturplan som sedan blir underlag för de bidrag staten fördelar. Kulturplanerna beskriver den regionala kulturverksamheten och hur den ska utvecklas.

Kulturrådet beslutar om de statliga medlen till regionerna eller landstingen, som i sin tur fördelar pengarna mellan olika konst- och kulturformer, bland annat bibliotek, teater, musik, dans och museer.

Regionerna eller landstingen ansvarar även för läns- och regionbiblioteken, som bland annat har till uppgift att stödja folkbiblioteken i kommunerna. Den regionala kulturverksamheten omfattar också läns- museer, musikinstitutioner, teatrar och olika verksamheter som främjar film, konst, dans och teater.

ALLA VET ATT VI KAN HYLLOR – MEN VI KAN SÅ MYCKET ANNAT OCKSÅ!

Du kan förnya ditt bibliotek genom att uppdatera olika zoner etappvis. Vi har inrett riktigt många zoner för barn, ungdomar, studier, entréer, vuxna, tidningar & tidskrifter och många andra områden, som passar det enskilda bibliotekets aktiviteter och besökare.

Låt oss inspirera dig!

Gå in på vår nya hemsida, www.lammhultsbiblioteksdesign.se (med start den 1 februari) och låt dig inspireras av vår omfattande projektdatabas, där vi löpande uppdaterar med bilder av våra senaste inredningar. Se också vår Design Blogg med spännande inredningstips.

WE ARE LIBRARY PEOPLE®

WWW.LAMMHULTSBIBLIOTEKSDSIGN.SE

PART OF LAMMHULTS DESIGN GROUP

INNOVATIVE LIBRARY DESIGN®

Nationella biblioteksstrategin försvann i ett "slukhål"

Finns det utrymme för den nationella biblioteksstrategin i den kommande vårpropositionen? Eller kan kulturdepartementet hitta andra möjligheter för att genomföra den samlade strategi som snubblade på målnöret när regeringens budget föll?

AV MARIELOUISE SAMUELSSON

BIBLIOTEKSFRÅGORNA LIGGER HÖGT på kulturminister Alice Bah Kuhnkes agenda. I den fällida budgetpropositionen ingick ett "bibliotekslyft", sammanlagt skulle 10 miljoner kronor per år satsas på den nationella strategin.

I opposition hade också MP och S krävt detta, med stöd av V. Dåvarande alliansregering har haft ett mer svalt, eller åtminstone passivt förhållande, till behovet av en biblioteksstrategi. I propositionen 2012/13:147 formulerade sig dåvarande borgerliga styre på kulturdepartementet under rubriken Nationell biblioteksplan: *"Inom ramen för det uppdrag som Kungl. biblioteket har finns det utrymme att överväga vilka mer strategiskt inriktade dokument som kan främja samverkan och utveckling inom området. Med andra ord kan myndigheten bedöma om det finns behov av nationella plandokument och i sådana fall utarbeta sådana."*

Vilket ungefärligen kan utläsas som att, visst, KB har fria händer att sätta igång arbetet med en nationell strategi. Däremot kommer alliansen inte att avsätta några extra medel.

Och därmed stod det tämligen klart att ingenting skulle hända. KB har alltför stor och plågsam erfarenhet av att ha ålagts – och under förre riksbibliotekarien också åtagit sig – underfinansierade uppdrag.

När den nya S/MP-regeringen presenterade sin budgetproposition för 2015 kom vändpunkten, som fick riksbibliotekarie Gunilla Herdenberg att tala om "det fantastiskt glädjande" i regeringens förslag, att KB fått uppdraget "att

ta fram en nationell biblioteksstrategi för att främja samverkan och kvalitetsutveckling och kvalitetsutveckling inom hela biblioteksväsendet".

Beredskap för en nationell biblioteksplan fanns redan under våren när KB sammanställde bakgrund till KB:s budgetunderlag: *"För att nå ända fram behöver KB ett tydligt uppdrag och ekonomiska resurser att arbeta fram, förankra och följa upp en nationell plan. I samverkan med andra myndigheter med biblioteksrelaterade uppdrag, exempelvis Myndigheten för tillgängliga medier, Skolverket, Vetenskapsrådet och Kulturrådet behöver KB göra ett gediget arbete där aktörer inom biblioteksväsendet involveras."*

Men KB hann alltså inte särskilt långt i arbetet, efter att budgeten i oktober hade fått grönt ljus och pengar för uppdraget. I december föll regeringens budget och kulturdepartementet har som sagt sedan att förhålla sig till alliansens budget, där uppdrag och finansiering av en biblioteksstrategi saknas.

I det exceptionella politiska läge som nu råder har den kommande vårpropositionen seglat upp som det tillfälle då regeringen för första gången kan sätta substantiell (ekonomisk) kraft bakom sin politik. Samtidigt är det många departement och sakpolitiska hjärtefrågor som inom regeringen konkurrerar om vårbudgetutrymmet.

Alice Bah Kuhnke talar som förutnämnt gärna om och för biblioteken, men när detta skrivs vill varken hon eller någon annan från kulturdepartementet uttala sig mer specifikt. Enligt ett sms från departementet så "har vi precis påbörjat arbetet med prioriteringar inför vårpropositionen, vi vet inte de ekonomiska förutsättningarna ännu. Vi ber att få återkomma senare i vår om hur regeringens prioriteringar kommer att se ut vad gäller såväl biblioteksstrategin som andra delar av kulturpolitiken".

Vilket självfallet kan ses som en rimlig bedömning, i slutet av januari. Otivelaktigt är det finansdepartementet som har makt över vårbudgeten, dessutom ska det inom kulturdepartementet tas hänsyn till det som i sms:et benämns som "andra delar av kulturpolitiken".

BUDGETEN

Alice Bah Kuhnke.

FOTO: KRISTIAN POHL / REGERINGSKANSLIET

Å andra sidan är det inget som hindrar en minister att i förväg tala för sin sak och markera offentligt både för omvärlden och för finansministern vad det är man tänker slåss för. Ministrar på andra departement har valt den vägen, exempelvis var Helene Hellmark Knutsson, minister med ansvar för högre utbildning och forskning, tidigt ute med att uttrycka sin ambition att hennes departements kvalitetsatsning (125 miljoner) till högskolan ska med i vårproppen.

Biblioteksstrategin är sannolikt något som oppositionen inte skulle öda särskilt mycket politisk kraft på att gå emot, gissningsvis inte jämfört med frågan om fri entré på statliga museer.

Man skulle rentav kunna beskriva den nationella biblioteksstrategin som en fråga som saknar fiender, borgerliga partiers kulturpolitiker avstår än så länge från att ha skarpa synpunkter på regeringens kommande prioriteringar i vårpropositionen, men inofficiellt signalerar alliansens ledamöter i kulturutskottet en hyfsat positiv hållning.

De invändningar som finns handlar om att kommunerna är folkbibliotekens huvudmän. Om att man, från regerings- och riksdagsnivå ska passa sig för att påverka det kommunala självstyret. Och så finns aspekten att det som ska finansieras inte bara är själva utredningsarbetet med att ta fram en nationell biblioteksstrategi, utan att det, bland annat för kommunernas skull, också bör finnas statsfinansiell beredskap för att realisera de åtgärder som en utredning kan resultera i.

Niclas Lindberg, Svensk biblioteksförnings generalsekreterare, tänker dock inte ge upp hoppet om klar-tecken för en biblioteksstrategi inom en någorlunda snar framtid. Han ser flera möjligheter, för politisk handlingskraft och kreativa initiativ.

–Antingen kan det finansieras i vårproppen eller också kan regeringen tillsätta en utredning, i kraft av att regeringen förfogar över utredningsväsendet. Ett tredje alternativ är att ge KB ett tilläggsanslag, kanske i form av en anslagskredit för att kunna sätta igång arbetet redan under 2015.

Han påpekar att det finns en stor uppslutning kring en nationell biblioteksstrategi och varnar för att flera biblioteksfrågor utan en sådan måste fortsätta att hanteras i ett ”stuprörsperspektiv”, från läsfrämjande till frågor för universitets- och högskolebiblioteken.

”

Biblioteksstrategin är sannolikt något som oppositionen inte skulle öda särskilt mycket politisk kraft på att gå emot, gissningsvis inte jämfört med frågan om fri entré på statliga museer.

– Därför förstår jag helt enkelt inte hur politiker kan låta bli att ta fram en nationell strategi för biblioteken.

Då Svensk biblioteksförning och Niclas Lindberg tillhör dem som varit mest aktiva i engagemang och lobbyverksamhet för denna strategi frågar jag om hans reaktioner när S/MP-budgeten föll, just som den så länge eftersträvar biblioteksstrategin såg ut att vara i hamn.

– Det var verkligen inget man kunde förutse och det var förstås otroligt frustrerande, som om ett slukhål hade öppnat sig precis före mål. ■

Mer ur Kulturrådets regleringsbrev

INGA NEDDRAGNINGAR kommer att ske på de 24,9 miljoner kronor som fördelas till KB för samordning inom biblioteksväsendet. Men eftersom regeringens budget inte gick igenom uteblir satsningarna på en nationell biblioteksstrategi. Regeringen hade ju för avsikt att under mandatperioden 2015–2018 avsätta totalt 40 miljoner i detta syfte. Det hade betytt betyder 10 miljoner årligen, varav cirka 6 miljoner var avsedda till KB för att ta fram en nationell biblioteksstrategi och för att tillgängliggöra e-böcker via den nationella katalogen LIBRIS.

Bidraget till regional kulturverksamhet (verksamheter inom ramen för kultursamverkansmodellen) minskas. 2014 gavs 1,3 miljarder att fördelas till musik, dans, museer, teater, bibliotek m fl inom ramen för modellen. För 2015 finns drygt 1,2 miljarder att fördela.

Som aviserat i budgetpropositionen minskas även Kulturrådets förvaltningsanslag, från 46,6 miljoner 2014 till 42,5 miljoner 2015.

Kulturrådet fördelar årligen ca 1,9 miljarder kronor i bidrag till kulturområdet, varav 1,2 miljarder kronor fördelas inom ramen för kultursamverkansmodellen.

Myndigheten har ca 80 anställda och har sina lokaler i Filmhuset, på Gärdet i Stockholm.

HZ

Riktlinjer sätter press på politiker – vem betalar för Open Access?

Nu väntar politiska beslut om Open Access. Vetenskapsrådet har överlämnat sitt slutförslag om riktlinjer och Utbildningsdepartementet måste ta itu med komplexa och komplicerade frågor där forskningsbiblioteken har en central roll.

AV MARIELOUISE SAMUELSSON

ISVERIGE BLEV FRÅGAN om tillgängliggörande av forskning tidigt en angelägenhet för biblioteken. Tankarna bakom det som senare kom att kallas Open Access introducerades på allvar och med BIBSAM:s konferens för högskolebibliotek i november 1996, under rubriken "Forskarna, nätverkspubliceringen och biblioteken". Inbjuden gäst var Stevan Harnad, kognitionsforskare och professor vid Université du Québec i Montreal, tidigt tongivande i den internationella debatten med uppmaningar till forskarna att göra sina vetenskapliga artiklar fritt tillgängliga på internet.

– Det var omskakande idéer, men det verkade klokt och rimligt, minns Jan Hagerlid, då verksam vid KB, senare bibliotekschef vid SLU innan han återvände till KB med uppdrag att driva frågan om Open Access.

Ja, det kom snart att heta och lär också framöver omtalas som Open Access. Att Vetenskapsrådet i det förslag till riktlinjer som överlämnades till regeringen i januari, väljer formuleringen "öppen tillgång" (till vetenskaplig information) kan nog sägas vara hänsyn till påbudet att myndigheter ska hålla sig till svenska språket.

Som Biblioteksbladet tidigare skrivit om (nr 9/2014) presenterade Vetenskapsrådet förra året ett utkast till riktlinjer som, kongenialt när det rör sig om tillgängliggörande, lades ut på myndighetens hemsida och där man efterlyste och fick öppna kommentarer.

Här märktes bland annat kritik mot tidtabellen, inte minst att det var alldeles för långsiktigt att de högt ställda målen skulle gälla först 2025.

I slutversionen har Vetenskapsrådet tagit hänsyn till kritiken, vilket bland annat märks i att man nu skriver att förslaget, förutom att ange en målbild för 2025 (där vetenskapliga publikationer och konstnärliga verk som är resultat av offentligfinansierad forskning omedelbart ska publiceras, öppet tillgängligt via internet) sätter upp riktlinjer "från 2015", för sakkunniggranskade artiklar och konferensrapporter.

"2015" ska dock inte tolkas som att riktlinjerna redan

gäller, utan snarare som ett sätt att få fart på Utbildningsdepartementet som utifrån förslaget nu måste fatta beslut, som att genomföra vidare utredningar och översyn av ett antal inte helt lättlösta frågor. För att bara ta några exempel så bör man se över om det ska sättas ett tak för utgifterna för så kallad hybridpublicering och om huruvida problemet med oseriösa Open Access-tidskrifter kan avhjälpas genom en kontinuerligt uppdaterad lista över de tidskrifter som garanterar kvalitet. Lämplig instans måste också utses för att följa upp kraven på öppen tillgång och här ligger KB nära till hands.

Kostnader för författaravgifter är en av knäckfrågorna, om huruvida lärosätena ska täcka forskarnas kostnader för publicering, om det ska inrättas publiceringsfonder och om kostnader för Open Access-publicering skulle kunna hållas nere genom att KB får uppdraget att, för forskningsfinansiärernas räkning, administrera publiceringsavgifterna. Vetenskapsrådet ser det som rimligt att Utbildningsdepartementet tillför extra medel för omställningen till Open Access-publicering, som man gjorde genom subventioner som gavs under 1990-talet för att möjliggöra övergången från tryckta till elektroniska tidskrifter.

– Det här är bra, men det är konstigt att man inte tar upp behovet av att samordna mellan lärosäten och forskningsfinansiärer utan menar att det räcker med att finansiärerna utreder, säger Jan Hagerlid.

OM OPEN ACCESS i ett tidigt skede kan ha framstått som motsats eller åtminstone alternativ till de traditionella och för bibliotek och forskare kostsamma vetenskapliga tidskrifterna har de flesta insett att öppen tillgänglighet inte är lika med gratis.

– Det är lätt att vara positiv till Open Access och alla inser numera att det är en bra idé, men det måste också finnas ett ekonomiskt incitament för publiceringen, till exempel i form av forskningsanslag, säger Hanna

Gadd, bibliotekschef vid Högskolan Väst och ledamot av det av Svensk biblioteks förening inrättade Utvecklingsrådet för vetenskaplig informationsförmedling som ska ha särskilt fokus på nya uppgifter för universitets- och högskolebiblioteken, som publiceringsfrågor.

– En av frågorna är vem som ska betala. Publicering Open Access innebär ju inte att biblioteken slipper prenumerationskostnader, eftersom vi fortfarande och under överblickbar tid måste behålla prenumerationer på de traditionella tidskrifterna.

De nationella riktlinjerna är självfallet avsedda att gälla samtliga lärosäten, men lika självfallet är det universitet och högskolor som verkar utifrån olika förutsättningar.

Och oavsett lärosätets storlek föreligger högst varierande möjligheter inom olika ämnen och forskningsområden, när det kommer till Open Access och publicering generellt. Vilket påverkar när forskningsfinansierarna ställer krav på OA-publicering samtidigt som det otvivelaktigt finns ett starkt tryck att publicera sig i de prenumererade högstatustidskrifter som inte tillämpar Open Access eller tillåter parallellpublicering.

– En möjlighet blir att köpa loss sin artikel och förhandla med förlaget, vilket kan fungera för den som är professor, men det är inte lika lätt för doktorander eller mindre meriterade forskare, säger Gunilla Wiklund, bibliotekarie vid juridiska fakulteten vid Lunds universitet.

– Förutom att de vill välja vissa tidskrifter för sin meritering har de kanske inte egna pengar att betala med.

För rättsvetenskap gäller, när det kommer till publicering, förutsättningar som är jämförbara med humanioraforskningens och som skiljer sig mycket från exempelvis medicin och teknik, som har en stor mängd internationella tidskrifter att välja på.

– För rättsvetenskapen finns ett fåtal, nationella och nordiska tidskrifter. Vi på biblioteket hjälper förstås till att hitta tidskrifter, men det finns mycket få internationellt, säger Gunilla Wiklund.

Hon beskriver också problemet med att tidskrifterna inte medger att forskarna lägger ut sin artikel Open Access i pdf-format, utan enbart den sista författarversionen.

– Men jurister är inte intresserade av författarversionen, det handlar om minutiös omsorg om språk och text, i rättsvetenskapen kan ett kommatecken ha en central betydelse. En huvudsaklig invändning mot riktlinjerna för Open Accesspublicering är att man inte tar tillräcklig hänsyn till skillnader i förutsättningar för olika ämnen.

JAN HAGERLID SOM alltså följt utvecklingen sedan 1990-talet konstaterar att de varierande förutsättningarna och publiceringstraditionerna inom olika ämnen från början präglat frågan, något som knappast går att lösa genom nationella riktlinjer.

Han är relativt nöjd med Vetenskapsrådets nya version av riktlinjerna, att man tonat ned förslaget att alla forskare ska publicera i Open Access-tidskrifter år 2025.

– Det är omöjligt att veta hur det ser ut då, om det finns tillräckligt många OA-tidskrifter. Vår påverkan på den internationella tidskriftsmarknaden är ju ändå begränsad. En påtaglig svaghet är tyvärr fortfarande att man inte ens vill utreda hur meriterings- och resursfördelningssystem ska kunna ändras för att inte diskriminera Open Access-publicering.

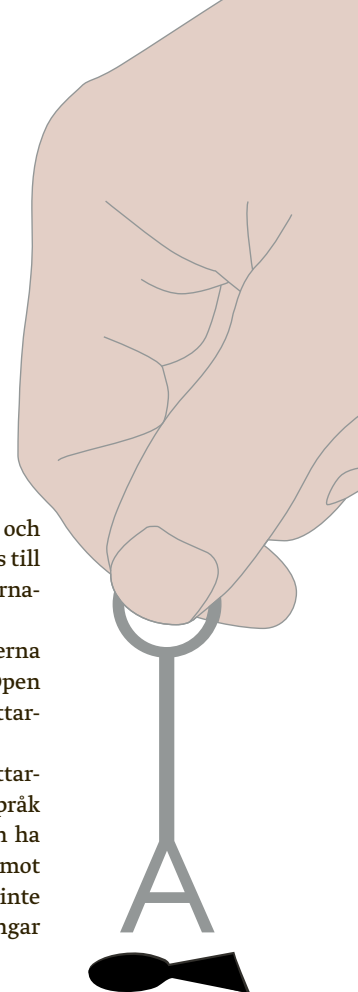
Jan Hagerlid ser också hur bibliotekens roll, som redan är betydande, blir ännu mer självklar.

– Vetenskapsrådet involverar KB och forskningsbiblioteken i omställningen. Bibliotekarier har ju också unik överblick, över sådant som tidskriftsförlagsvärlden och deras prissättning.

Han berömmar slutligen EU för att ha agerat klokt och utövat ett konsekvent tryck, i Open Access-frågan.

Att regeringen nu, utifrån Vetenskapsrådets förslag, har pressen på sig att gå vidare med skarpa beslut kan tillskrivas EU-kommissionen som 2012 uppmanade medlemsländerna att ta fram riktlinjer, mål och finansieringsmodell för Open Access, kopplat till Horizon 2020 (EU:s ramprogram för forskning 2014–2020). ■

”En av frågorna är vem som ska betala. Publicering Open Access innebär ju inte att biblioteken slipper prenumerationskostnader, eftersom vi fortfarande och under överblickbar tid måste behålla prenumerationer på de traditionella tidskrifterna.”

Svart på vitt: biblioteken bidrar med miljarder

De danska folkbiblioteken bidrar med sex miljarder kronor till den danska samhällsekonomin, enligt en ny undersökning från Tankesmedjan Fremtidens biblioteker.

DET ÄR DANSKA ekonomer vid konsultbolaget Copenhagen Economics som för första gången satt hårda siffror på den samhällsekonomiska nyttan av bibliotek.

Och vad är det då man tittat på?

Framförallt två saker:

För det första tar undersökningen fasta på effekten på ekonomin genom det kompetenslyft som biblioteken bidrar till.

Den andra väsentliga faktorn är värderingen och betalningsviljan hos dem som besöker bibliotek respektive dem som inte gör det.

Den första delen, kompetenslyftet, är kanske den mest uppseendeväckande. Enlig rapporten har lyftet en samlad ekonomisk effekt på två miljarder danska kronor årligen. Detta resultat skapas i tre steg biblioteken bidrar till barns läsfärdigheter och högre läsfärdighet ökar sannolikheten för en utbildning senare i livet, och högre utbildning innebär högre produktivitet och därmed en positiv samhällsekonomisk effekt.

När undersökarna har räknat ut den kvantitativa effekten slutar den med ett plus på två miljarder kronor.

Den andra delen innehåller ett mått som är vanligt när olika försök görs att beskriva bibliotekens samhällsekonomiska nytta, nämligen hur danskarna värderar biblioteken, samt hur stor betalningsviljan är. Här har ekonomerna inte gjort någon egen undersökning utan utgår från en omfattande norsk studie och andra studier om hur brukare och icke-brukare värdesätter biblioteken.

Den siffran undersökningen kommer fram till är att danskarna är beredda att betala fyra miljarder kronor, betydligt mer än de 2,5 miljarder som biblioteken i dag kostar den danska staten.

Lotta Hviid Dhyrbye, chef för Fremtidens biblioteker konstaterar:

– Biblioteken har gått från att vara en institution som nästan uteslutande lånat ut böcker till att bli en medborgarinstitution som är så mycket mer än böcker. Biblioteken har som regel blivit värderade med parametrar som antal utlånade böcker och kundnöjdhet. Vi har därför gjort den här ekonomiska analysen med mer traditionellt makroekonomiska parametrar. Resultatet av rapporten bör leda fram till en viktig debatt om hur

AV HÅKAN SÖDERBERG

vi prioriterar viktiga kulturinstitutioner som folkbibliotek, säger hon.

Steen B Andersen, ordförande i Dansk Biblioteksforening är glad över undersökningens resultat.

– Vi har alltid vetat att det är en god affär att ha folkbibliotek. Nu har några av Danmarks skarpaste ekonomer kunna räknat ut hur bra affär folkbiblioteken är i verkligheten. Sex miljarder kronor är riktigt mycket pengar så nu är inte frågan om vi har råd att investera i biblioteken utan om vi har råd att inte göra det, säger han.

Den danska tankesmedjan tror att det finns flera framtida möjligheter att ytterligare öka bidraget till samhället, även om det i dag är svårt att sätta kronor och ören på dem.

Kan personalens höga kompetens i insamling av information, struktur och överblick utnyttjas ytterligare genom att "sälja" tjänster till medborgare, offentliga institutioner eller privata företag?

Biblioteken fungerar som lugna zoner – alla känner sig välkomna och man tar hänsyn till varandra. Kanske kan den miljön vara en samlingsplats för unga "super-nördar" att fördjupa sig i sina specialområden och därmed så småningom leverera superprogram, typ Skype?, spekulerar rapportskrivarna.

Någon liknande genomgång för svenska förhållanden har ännu inte gjorts. 2007 lät Svensk biblioteksforening utredaren Anna Kåring Wagman göra en forskningsöversikt om den samhällsekonomiska nyttan av bibliotek.

Hon hänvisade till en rad olika internationella undersökningar som alla, även om de inte gått lika grundligt till väga som i den danska undersökningen, visade positiva resultat. Bland annat den norska undersökning som danskarna använt sig av och som visade att biblioteken gav fyra gånger pengarna tillbaka mot vad de kostar. Kåring Wagman menar att det inte finns någon anledning att tro att den svenska värderingen skulle skilja sig särskilt mycket från den norska.

Anna Kåring Wagman ansåg då att fler svenska undersökningar av återbärning, effekter på lokalt näringsliv, invånarnas värdering av biblioteken och så vidare vore motiverade. Att förbättra för den biblioteksvetenskapliga forskningen, som Svensk biblioteksforening pekat på behovet av, skulle ge förutsättningar för att tydligare kunna belysa att biblioteken är samhällsekoniskt lönsamma och outhärliga för samhället.

En uppfattning som kan sägas få stark uppbackning av den danska undersökningen. ■

Hela den danska rapporten finns att läsa på <http://fremtidens-biblioteker.dk>

**TEMA: BIBLIOTEKEN
& YTTRANDEFRIHETEN**

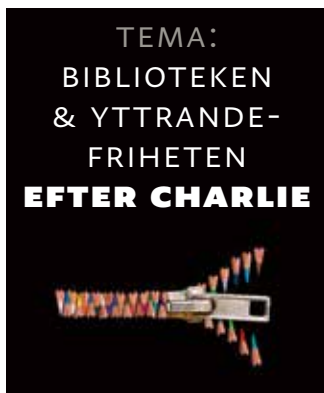
EFTER CHARLIE

ILLUSTRATION: PAOLO SANGREGORIO

Är biblioteken

AV ANDERS OLOW

PLÖTSLIGT BLEV HELA världen "Charlie". Morddåden i Paris mot den franska satirtidningen Charlie Hebdo spred sig som chockvågor över människor i alla världsdelar. Satirteckningar på islams högste profet hade fått några fundamentalistiska muslimer att ta på sig rätten att besinningslöst mörda illustratörerna i den vanhelgade profetens namn.

Miljontals människor samlades till protester och demonstrationer i alla stora städer. Yttrande- och tryckfriheten stod återigen på spel. Kulturpersonligheter, media och statsöverhuvuden deklarerade alla sitt försvar av demokratis grundpelare.

På Sergels Torg i Stockholm höll Frankrikes ambassadör och representanter från bland andra Svenska PEN, Reportrar utan gränser, Svenska Tecknare, Utgivarna, SVT, SR och flera tidningar appeller för yttrandefriheten.

Svensk biblioteksförnings kommunikationschef Stefan Engström var också på plats på Sergels torg:

– I dag är vi många som står upp för yttrandefriheten. Men rätten att uttrycka sig och att fritt ta del av information hotas varje dag. Nu måste den kampen fortsätta, sade han.

När de första vågorna efter dådet började plana ut fortsatte debatten på tidningarnas kultursidor. Vad var egentligen Charlie Hebdo? Vad står den för? Har någon här sett den?

Frankrikekännare berättade om en liten fransk satirtidning som slog åt höger och vänster, uppåt och nedåt. Okänd utanför Frankrike och inte alls internationellt känd som veckotidningen Le Canard Enchaîné, 'Den fjättrade ankan', också den känd på hemmaplan för sin satir, men lika mycket för sin undersökande journalistik och humor.

Om Charlie Hebdo är grov, så är Le Canard Enchaîné mer polerad om än vass enligt många.

Några kulturskribenter och författare började fundera över skuldfrågan.

"Att i yttrandefrihetens namn ta sig rätten att kränka, sära och håna andra människor är inte den rätta vägen" skrev till exempel Herman Lind-

qvist i Aftonbladet (se citat från debatten på sid. 32-34).

"Värdet av att ha rätt att kränka andra är varken absolut eller omätbart. En sådan rätt borde över huvud taget inte finnas" skrev Theodor Kallifatides.

Andra skribenter upprördes över att skulden för mordet fördes över på Charlie Hebdo.

"Ju mer samhället ger människor tillåtelse att bli kränkta, desto mer kommer människor att passa på att känna sig kränkta. Och desto mer livsfarliga blir de när de uttrycker sin upprördhet. Det kommer alltid att finnas extremister som reagerar som Charlie Hebdo-mördarna. Det verkliga problemet är att deras handlingar får en falsk moralisk legitimitet när samhället bestämmer att kränkningar är oacceptabla" skrev Kenan Malik, författare och debattör, i Göteborgs-Posten.

"Je suis Charlie': det betyder att ge var och en rätt att kritisera. Ingen är tvungen att läsa tidningen. Varje åsikt eller trosriktning måste få bemötas, också min. Respekten däremot måste gälla personer och den respekten är utan gräns" skrev Per Wästberg i Dagens Nyheter.

På landets bibliotek började flera bibliotekarier undra. Hur ser den där Charlie Hebdo-tidningen ut? Kan vi ha den här? Är det relevant för oss? Finns det någon efterfrågan? Är det riskabelt att ta in den?

"Vi kommer att köpa in ganska många exemplar. Vi tror att efterfrågan kommer att vara ganska stor och att det också kanske finns en risk att någon känner sig lockad att ta med sig bibliotekets exemplar hem", sade Lisa Nylén, pressinformatör vid Göteborgs Stadsbibliotek i lunchekot den 14 januari, och tillade:

"Vi kommer nog att köpa in även nästa nummer, därefter får vi se hur stor efterfrågan är. Är det någon som vill fortsätta att låna tidningen då startar vi en prenumeration".

Nu visade det sig att det inte var så lätt att få tag på Charlie Hebdo. Ett par veckor senare, när vi pratade med Lisa Nylén, har Göteborgs Stadsbibliotek fortfarande inte fått några ex av tidningen.

Charlie?

– I början var det många bibliotekarier som mailade mig efter intervjun i lunchekot och gärna ville ha tidningen, men nu har det lagt sig, även om vi står kvar i kö för att få något ex, säger hon.

En av dem som mailade var Lena Axelsson, bibliotekarie på Majornas bibliotek i Göteborg.

– Jag kände spontant att vi borde kunna erbjuda Charlie Hebdo till dem som vill skaffa sig en egen uppfattning, förklarar hon.

Men under en fikarast blev det diskussion och röster restes om det var så klokt. "Ska vi verkligen det?" Någon kände obehag för säkerheten.

– Det är inte helt lätt. Jag brukar inte vara rädd och är ganska spontan av mig, men det är nog klokt att vara lite försiktig och tänka på personalens säkerhet, säger Lena Axelsson.

– Jag vill att vi ska kunna erbjuda sådant som är aktuellt i tiden och vi försöker vara så neutrala vi kan. Vi har haft utställning här om Palestina och Israel som av en del uppfattats som pro Palestina, men jag är också öppen för en utställning om Israel, även om neutraliteten inte får tas till absurdum. Vi hade någon besökare här som absolut ville att vi skulle ta bort Jonas Gardell från hyllorna, men det gör vi så klart inte.

När det gäller Charlie Hebdo beslutade biblioteket att ta ställning till om tidningen ska finnas i biblioteket eller ej när den kommer.

Än har ingen tidning kommit. Frågan är om de får någon tidning överhuvudtaget.

Importören Pressbyrån valde att sälja tidningen enbart via online-butiken på hemsidan på grund av säkerhetsskäl för de anställda. På hemsidan fick Charlie Hebdo en egen flik på grund av den stora efterfrågan och dag för dag kunde hugade köpare följa utvecklingen; Skulle det bli några tidningar till Sverige eller inte?

"Vi vet att ni är många som vill beställa Charlie Hebdo och vi är i ständig kontakt med vår distributör för mer information. I dagsläget vet vi att det kommer att tryckas en extra upplaga av numret som kom ut i dag, onsdag 14 januari. Vi står på en väntelista för att få en tilldelning av dessa".

Fem dagar senare kom beskedet: "Vi har nu fått

bekräftat att Pressbyrån kommer få 295 exemplar av tidningen Charlie Hebdo. Då antalet är få och efterfrågan stor, kommer tidningen endast att säljas här i onlinebutiken. Av samma anledning kan inte tidningen förbeställas, principen är först till kvarn. Beräknad försäljningsstart imorgon kl 9.00 med reservation för ändringar".

En halvtimme efter försäljningsstart var de 295 exemplaren sålda.

"I nuläget finns ingen information om ytterligare upplagor" meddelade Pressbyrån.

Charlie Hebdo, med en normal upplaga på 45–60 000 exemplar, trycktes i totalt sju miljoner exemplar, rekordupplaga inom den franska nyhetspressen.

Inte heller Stockholms Stadsbibliotek fick några tidningar.

– Vi försöker hålla oss med sådant som är aktuellt och relevant så vi bestämde oss för att köpa in 5–10 exemplar, men har inte fått tag i den, säger Jenny Håkansson Hedberg, chef för enheten Låna på stadsbiblioteket.

Biblioteket har inte haft tidningen tidigare då den helt enkelt inte varit efterfrågad.

– Jag tror det är en genre vi är ganska ovana vid, och vi bör vi tänka efter om det verkligen finns en efterfrågan innan vi gör ett inköp. Charlie Hebdo är säkert mer relevant för Serieteket på Kulturhuset.

Men där har den aldrig heller funnits.

– Vi har heller aldrig haft tidningen här, även om jag kände till den. Vi försökte få tag på den, men den var slut, säger Ola Hellsten, konstnärlig ledare på Serieteket, Sveriges enda specialbibliotek för tecknade serier.

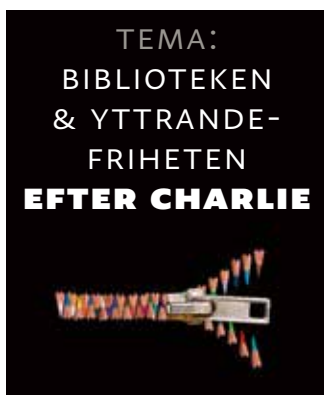
Serieteket är inte principiella motståndare till det som strider mot deras värdegrunder.

– Vi ville ta in tidningen så att människor själva ska kunna se helheten och bilda sin egen uppfattning om tidskriften. Jag tror inte att varken försvararna eller belackarna har läst den i nämnvärd utsträckning.

Serieteket har nu beställt en samlingsvolym av Charlie Hebdo i stället, en bok som innehåller samlat material publicerat genom åren. ■

"Det är inte helt lätt. Jag brukar inte vara rädd och är ganska spontan av mig, men det är nog klokt att vara lite försiktig och tänka på personalens säkerhet."

Biblioteken resonerar olika om tillgång till Charlie Hebdo

Ska biblioteken ta in den franska satirtidningen Charlie Hebdo? Är det riskabelt? Är det ens relevant?

Flera bibliotek ställdes inför frågan efter dåden i Paris. Några försökte omedelbart beställa tidningar, andra höll sig mer avvaktande. Efterfrågan får styra, menade de Biblioteksbladet talade med.

AV ANDERS OLOW

ROSENGÅDSBIBLIOTEKET i Malmö, mitt i invandrartäta Rosengård, har inte tagit in Charlie Hebdo, och ser heller ingen anledning att göra det.

– Vi har helt enkelt inte haft någon efterfrågan. Vi har vårt utbud anpassat efter de boende i området och ändrar inte på det. Böcker om att lära sig svenska, skönlitteratur på lätt svenska och mycket barnböcker. Vi har heller inte råd, säger sektionschef Maria Roijas.

Skäggetorps bibliotek i Linköping, även det i ett invandrartätt område, utgår också från behovet i området.

– Vi verkar i ett mångkulturellt område och det syns också i vårt bestånd där vi lyfter fram det positiva i en blandad kultur. Vi har fyra svenska dagstidningar, men också en på arabiska och en på persiska som vi får några dagar i efterhand, säger bibliotekarie Joel Hedlund.

Skäggetorps bibliotek har nyligen uppmärksammat Förintelsens minnesdag i en utställning och Joel Hedlund ser inga kontroverser i det.

– Jag tror att våra användare har samma inställning som vi. Biblioteken är en nog en ganska ofarlig verksamhet, säger han.

Både stadsbiblioteket i Umeå och Umeå universitetsbibliotek ville ta in Charlie Hebdo.

”Vi har ingen censur på biblioteket”, förklarade Ingegerd Frankki, bibliotekschef på stadsbiblioteket i Umeå, i Västerbottens-Kuriren och ville åtminstone ta in en handfull exemplar. ”Biblioteket är en jätteviktig plats för demokrati och för

oss är det självklart att vi tar in åsikter från alla olika håll och att vi värnar om yttrandefriheten”.

”På universitetsbiblioteket har vi en väldigt varierad flora utav samlingar som av olika skäl hålls i slutenhet och vi får ta ställning till hur vi placerar den här om vi får in tidningen”, sade Anna Swärd Bergström, avdelningschef Umeå universitetsbibliotek till Västerbottens-Kuriren.

Stadsbiblioteket i Skellefteå försökte också att få tag i ett nummer av Charlie Hebdo, på engelska:

”I huvudsak för att det är en högst aktuell tidsskrift utifrån nutidens händelser, mer än att den faller under vår medieplan. Det finns inget beslut om utlåning, det är i första hand för utvärdering”, förklarade bibliotekschefen Mikke Ejrevi i tidningen Norran.

I höstas presenterade Åsa Söderlind och Gullvor Elf på Höskolan i Borås, på uppdrag av Svensk biblioteksförnings utvecklingsråd, rapporten ”Vi arbetar i medborgarnas tjänst” [se Biblioteksbladet 9:2014] där de ställde de ständigt aktuella frågorna om medieplaner och urval, centralt för alla typer av bibliotek. Hur resonerar bibliotekarier och andra biblioteksanställda kring förvärv och annat mediestrategiskt arbete? Hur formuleras principerna för arbetet i bibliotekens medieplaner? Vilken roll spelar biblioteksanvändarna i urvalsarbetet?

Ett stort antal medieplaner från olika bibliotekstyper gicks igenom och sattes i relation till bibliotekens uppdrag, så som det är formulerat

i bibliotekslagen och i de internationella biblioteksmanifesten. Allt kompletterat med 21 bibliotekarieintervjuer.

Åsa Söderlind och Gullvor Elf konstaterar i inledningen till rapporten att det skett en förskjutning i synsättet när det gäller arbetet med medier i form av urval, inköp, förvärv och gallring – ”ett perspektivbyte från samlingen som utgångspunkt till användaren och dennes behov och önskemål”.

En tydligare anpassning till användarnas efterfrågan och behov snarare än att låta något visst synsätt styra om vad ett komplett biblioteksutbud ska bestå av och att möta skiftande behov hos de användare som är bibliotekets faktiska brukare och låta medieutbudet formars där efter.

”Man kan i detta skönja en konflikt mellan principen om biblioteket som en arena där man skall kunna ta del av allt material för att själv bilda sig en uppfattning, och ställningstagandet att säga nej till material som bedöms som främlingsfientligt eller diskriminerande till förmån för ett bibliotek där sådant material inte tillhandahålls utifrån tanken om bibliotekets demokratiska uppdrag.” [Ur rapportens sammanfattning].

Kan den då allt skarpare debatten om islamofobi och antisemitism påverka bibliotekens urval med hänvisning till hur användaren i olika områden kan tänkas uppfatta utbudet. ”Ju mer samhället ger människor tillåtelse att bli kränkta, desto mer kommer människor att passa på att känna sig kränkta. Och desto mer livsfarliga blir de när de uttrycker sin upprördhet” som författaren Kenan Malik skrev i Göteborgs-Posten?

– Ingenting i vår studie tyder på att det finns någon oro eller rädsla på biblioteken kopplat till urvalsfrågor och användarnas eventuella reaktioner. Det här handlar mer om hur man ska agera för att möta användarnas känslor, i Paris var dimensionen en helt annan, säger Gullvor Elf.

– Vi börjar snarare se mer av en tredje ståndpunkt. Den som säger att vi själva måste ta ansvar mot till exempel främlingsfientlighet. Aktiva ställningstaganden. Inte att vi ska börja rensa i det redan befintliga utbudet, men snarare om att ta ställning till nya enskilda titlar.

Åsa Söderlind ser inget lätt svar på dessa frågor.

– Värderingar ändras också över tid, det blir inte minst tydligt om man betraktar vilka medier och vilka typer av titlar som debatterats över tid i bibliotekens medieutbud. I grunden har vi en gräns att hålla oss till, och det är lagstiftningen. Friheten till information är tydlig, men det kan också handla om rätten till frihet från den, säger hon.

– Jag tror att vi blivit mer lyhörda för vad användaren vill ha. Vi säger hellre ja än nej, säger Gullvor Elf. ■

”Ju mer samhället ger människor tillåtelse att bli kränkta, desto mer kommer människor att passa på att känna sig kränkta. Och desto mer livsfarliga blir de när de uttrycker sin upprördhet.”

Nya bibliotekslagen verkar för fri åsiktsbildning

En ny bibliotekslag trädde i kraft i januari förra året. Lagens syfte och mål är att:

- biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning
- biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt
- biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla.

I inledningen till Bibliotekens internationella manifest står det så här:

”Bibliotek är en resurs som ger alla fri tillgång till information, kunskap och kultur och som inspirerar till att ta del av det. Därmed ges människor möjlighet att använda sin demokratiska rättighet att utvecklas, tänka, tala och skriva fritt”.

TEMA:
BIBLIOTEKEN
& YTTRANDE-
FRIHETEN
EFTER CHARLIE

Protester i muslimska länder

I ETT antal muslimska länder har uppmärksamheten kring Charlie Hebdo och dess karikatyrer lett till protester och våldshandlingar. Inte minst sågs 14 januari-numret med profeten Muhammed på omslaget som en direkt provokation mot den muslimska tron. Demonstrationer och officiella uttalanden skedde bland annat i Egypten, Senegal, Mali och Iran.

Pakistans nationalförsamling fördömde användningen av Muhammed på tidningens omslag. Vid demonstrationer i Karachi skadades minst tre personer.

Våldsamma demonstrationer på flera platser i Niger ledde till ett nedbrunnet bibliotek, minst 45 plundrade kristna kyrkor och tio döda.

Den 16 januari arrangerades stora demonstrationer i flera algeriska städer. Bland slagorden fanns "Jag är Muhammed".

[Källa: wikipedia].

Författarförbundet fördömer attentatet

"PRESS- OCH yttrandefriheten är inget vi kan ta för givet, den är sårbar och behöver ständigt värnas och försvaras. Det krävs nolltolerans gentemot alla former av hot mot den konstnärliga friheten och ett målmedvetet arbete för att stå emot de krafter som inte kan tolerera den mångfald som fria pennor ger upphov till.

Det är nu och framöver vårt ansvar att se till att terroristattacken mot Charlie Hebdo inte leder till självcensur. Tillsammans kan vi hålla rädslan borta. Det krävs mod, samarbete och gemenskap. En värld utan skarp satir och humor är otänkbar. Det är en fråga om demokrati och grundläggande mänskliga rättigheter". Så uttalade sig Författarförbundet genom sin ordförande Gunnar Ardelius.

Första numret av Charlie Hebdo efter attentatet

Charlie Hebdo är ett franskt satiriskt veckomagasin, grundat 1970. Tidningens skribenter skriver under pseudonym, men deras riktiga namn är kända. Udden i satiren är riktad mot politiska makthavare, religiösa ledare och maktinstitutioner och utgörs ofta av tecknade bilder.

Tidningen har flera gånger ställts inför rätta och vid minst två tillfällen utsatts för attentat.

Charlie Hebdo återtryckte de "Muhammedteckningar" som efter Jyllands-Postens ursprungliga publicering ledde till mordhot, demonstrationer och en flerårig kontrovers. För detta stämde tidningen av flera muslimska samfund i Frankrike, men friades i domstol.

I november 2011 skedde en attack med brandbomber mot tidningsredaktionen, efter det att veckans nummer getts ut som Charia Hebdo ("Veckans sharia") och med profeten Muhammed som föregiven chefredaktör. Eldsvådan ödelade delvis lokalerna, och redaktionen fick tillfälligt flytta in hos dagstidningen Libération.

Trots attentatet den 7 januari kom man en vecka senare ut med sitt veckonummer. Normalt trycks tidningen i 45 000–60 000 exemplar, men denna gång beslöts att trycka numret i en miljon exemplar. Sammanlagt har det här numret fram till 17 januari 2015 tryckts i sju miljoner exemplar, vilket är rekordupplaga inom den franska nyhetspressen. Totalt 300 000 exemplar av numret har gått på export, mot normalt 4 000. Försäljning har skett i mer än 20 länder, och digitala översättningar av numret har gjorts till engelska, spanska och arabiska.

[Källa: Wikipedia]

Facebook blockerar förolämpande sidor i Turkiet

EN TURKISK domstol har beordrat Facebook att blockera alla sidor som kan vara förolämpande mot profeten Muhammed. Facebook har därför beslutat att blockera turkiska användare att besöka sidor som visar satirbilder på profeten Muhammed, inklusive omslaget till det senaste numret av satirtidningen Charlie Hebdo.

[Källa: New York Times].

Amerikansk biblioteksprotest

AMERIKANSKA BIBLIOTEKSORGANISATIONEN ALA (American Library Association) fördömde också "in the strongest possible terms" attacken mot Charlie Hebdo.

"Libraries and the press are the bedrock of democratic societies. Free expression is essential for librarians and journalists to do their jobs. Free speech is integral to the ethical values and best practices for both professions. Such attacks are counter to the values of access to information with diversity of views – and to the values of civic engagement, which encourages people to read and discuss these views without fear."

Mordförsök på våra friheter

ORDFÖRANDE FÖR Libraries Without Borders, Patrick Weil, sade att "All who work with Libraries Without Borders will carry with them everywhere the values of freedom to think, read, draw, and create that the assassins wanted to murder with Cabu, Charb and all their comrades".

Biblioteken grundsten i demokratin

"**BIBLIOTEKEN ÄR** ett öppet forum och en av grundstenarna i demokratin och nu är det extra viktigt att säkra yttrandefriheten", säger Madeleine Hjort, ordförande i Författarförbundets Biblioteksråd.

"Det vore förfärligt om vi lät oss skrämmas av hot mot bibliotekens innehåll, den censuren vill vi inte ha. Den nya bibliotekslagen är välformulerad och stabil att hålla sig till. Nu måste vi leva upp till den".

Även Simpsons var snabbt ute med stöd till Charlie Hebdo.

Illustratörer över hela världen vässade sina pennor i protest. Här har Dave Brown illustrerat ledaren i engelska The Independent.

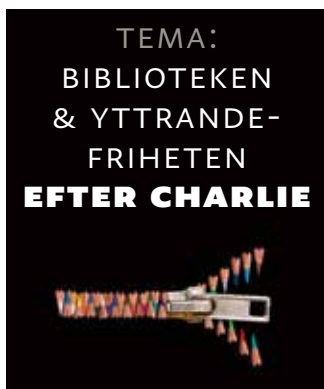

Bibliotek toppade hemsidor med satirtips

BÅDE STOCKHOLMS Stadsbibliotek och Biblioteken i Södertälje toppade sina hemsidor med tips på politisk satir. "Demokrati och yttrandefrihet kan lätt tas för givet. Men kampen för dessa pågår ständigt, även i stabila demokratier. Här har vi samlat 13 böcker om makt, demokrati och yttrandefrihet." skrev Stockholms Stadsbibliotek.

Bildkommentarer på Serieteket

SERIETEKET ÄR DET enda specialbiblioteket för tecknade serier i Sverige. Under 18 verksamma år har strävan varit att vidga uppfattningen om vad serien som konstform kan åstadkomma.

"Efter Charlie Hebdo" hette en miniutställning och diskussionskväll på Serieteket på Kulturhuset i Stockholm en kväll i mitten av januari.

Samtalet rörde yttrandefrihetens gränser och satirens roll och kombinerades med en miniutställning av bildkommentarer efter attacken på Charlie Hebdo.

Under samtalskvällen ställde olika serietecknare ut aktuella bildkommentarer om Charlie Hebdo-attacken. Därefter kunde samtliga verk ses som ett bildspel på bibliotekets vägg månaden ut.

– Framförallt medverkade svenska serietecknare, men även exilboende skämttecknare och illustratörer från Iran, Bangladesh och Palestina. Här återfanns hyllningsbilder till de mördade tecknarna, bitska kommentarer om brist på yttrandefrihet, skarp kritik mot islamhat, allt i en salig blandning, säger Ola Hellsten, konstnärlig ledare för Serieteket.

Bland de medverkande tecknarna kan nämnas Nina Hemmingsson, Lina Neidestam, Knut Larsson, David Liljemark, Sara Olausson, Elin Lucassi, Anneli Furmark, Sahar Burhan, Fadi Abou Hassan, Mana Neyestani, Arifur Rahman, Mikael Sol, Jenny Svenberg Bunnel och Johan Wanloo.

Biblioteksbladet visar här ett urval av de tecknade kommentarer som ställdes ut.

Henri Gylander.

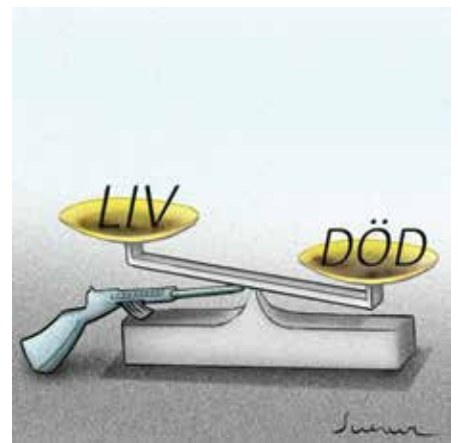
CF Sara Olausson.

Fabian Göransson.

Elin Lucassi.

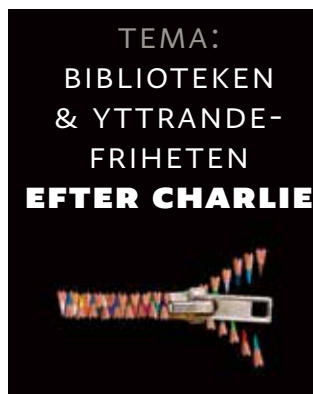
Sahar Burhan.

Stor debatt på Nordens bibliotek – utom i Finland

Yttrandefriheten står i fokus när det hettar till om de norska bibliotekens stärkta roll som debattarena.

– Det hade blivit för ensidigt, säger Anne Kristin Undlien, bibliotekschef i Kristiansand, om sitt beslut att inte ge fritt spelrum åt en islamfientlig debattör.

AV TORBJÖRN TENFÄLT

ATTENTATET MOT SATIRTIDNINGEN Charlie Hebdo i Paris har åter aktualiserat frågan om de nordiska bibliotekens arbete för att stödja det fria ordet. Sedan ett år tillbaka slår en ny paragraf i Norges bibliotekslag fast att biblioteken ska vara en oavhängig debattarena.

Kristiansands folkebibliotek planerar en debatt om satirteckningar och yttrandefrihet.

– Vi vill både ge utrymme för kritik och försvar och hoppas få hit någon som kan säga något om hur teckningarna påverkar oss. Jag tror att människor är positiva till att biblioteken går in i samhällsdebatten. Att få upp känsliga frågor på bordet och prata om dem är i grunden en bra sak. Där har biblioteken en viktig roll att fylla, säger bibliotekschefen Anne Kristin Undlien.

Efter terrorbådet i Paris har Arne Tumyr, en välkänd norsk debattör med främlingsfientliga åsikter, åter ställt krav på att få arrangera ett eget politiskt möte på Kristiansands folkebibliotek. När allmänheten för några veckor sedan hade frågestund i samband med kommunfullmäktiges sammanträde, klagade han än en gång på bibliotekschefens beslut från förra året att inte låta honom hålla ett föredrag i biblioteket. Arne Tumyr, som är i 80-årsåldern, företrädde organisationen Stopp islamiseringen av Norge (SIAN).

Redan när Anne Kristin Undlien gav sitt besked i februari förra året klagade Arne Tumyr hos de lokala politikerna.

– Jag fick stöd av kulturnämnden och i stället enades vi om att biblioteket skulle arrangera en paneldebatt på temat om muslimer är ett hot eller inte i det norska samhället, säger Anne Kristin Undlien.

Arne Tumyr bjöds in till debatten tillsammans med en lokalpolitiker från Fremskrittspartiet och en forskare från Universitetet i Agder. Ingen

muslim i Kristiansand ville debattera med Tumyr, men en ung muslimsk kvinna som sitter i kommunstyrelsen i Oslo för Arbeiderpartiet ställde upp.

Vilket var ditt motiv för att inte låta Arne Tumyr hålla sitt möte i biblioteket?

– Han ville ha en halvtimme själv för att prata om sitt budskap. Jag kände att det hade blivit för ensidigt. Det var viktigt att det kom fram flera röster och åsikter, säger Anne Kristin Undlien.

I höstas var hon en av inledningstalarna när yttrandefriheten diskuterades på Deichmanske bibliotek i Oslo. Bakgrunden var en liknande händelse, men Deichmanske valde en annan linje. En extern organisation fick hyra en lokal i biblioteket för att arrangera ett möte där en professor höll ett föredrag om Dan Parks, en svensk konstnär som dömts för hets mot folkgrupp.

Även i Stavanger har det varit en intensiv diskussion kring bibliotekets roll som debattarena och hur biblioteken ska förhålla sig till organisationer som är lagliga, men extrema i sina ståndpunkter, till exempel i form av mycket stark islamkritik.

– Jag har inte hört någon ifrågasätta den nya paragrafen i bibliotekslagen. Alla verkar tycka att det är bra att biblioteken används som debattarena, men däremot finns det en hel del synpunkter på vem som ska få arrangera debatter och möten, säger Anne Kristin Undlien.

Hittills har hon inte upplevt någon ökad risk för att biblioteken skulle utsättas för hot.

– Jag upplever inte att situationen är farlig och mer upphettad än tidigare, vilket jag inte heller gjorde när vi hade vår paneldebatt. Folk var väldigt oeniga, men uppträdde civiliserat. Det var positivt att de kunde mötas och diskutera, säger Anne Kristin Undlien.

Även i Danmark har yttrandefriheten och bibliotekens arbete för det fria ordet debatterats livligt efter terrorattacken mot Charlie Hebdo. Odense Centralbibliotek är ett av många danska bibliotek som valt att köpa in ett exemplar av tidskriften.

– Vi har beställt det senaste numret för att ha det i vår samling. Folk är så intresserade att vi vill ha tidskriften i huset och vi har också ett krav på

"Hotbilden har mer med den allmänna hotnivån i samhället att göra än att vi är ett bibliotek."

oss att vara aktuella, säger bibliotekschefen Kent Skov Andreassen.

Han tycker inte att dådet i Paris har ändrat den allmänna hotbilden mot bibliotek, men har egen erfarenhet som gör att han ändå är vaksam. För drygt ett år sedan tillät inte polisen att den unge dansk-palestinske poeten Yahya Hassan framträdde i Vollsrose bibliotek, en av Centralbibliotekets filialer på Fyn. Den diktsamling Yahya Hassan just gett ut hade orsakat stor debatt på grund av hans kritik mot islam, och poeten hade fått flera dödshot. Framträdandet flyttades till en skola i närheten, där det hölls utan störningsmoment.

– Det visade att vi finns i en ny verklighet och att vi inte får ge efter för press utifrån. För mig som bibliotekschef var det viktigaste att vi trots allt kunde genomföra arrangemanget, även om det fick byta plats. Även jag är ju intresserad av att vi lyfter den säkerhetsmässiga aspekten, säger Kent Skov Andreassen.

Ett liknande polisuppbåd fanns på plats när författaren Salman Rushdie förra året besökte Centralbiblioteket i samband med att han tog emot Odensesonen H.C. Andersens litteraturpris.

I den mån Kent Skov Andreassen är orolig för terrorhot har det snarare att göra med bibliotekets läge i samma byggnad som Odense järnvägsstation. För några år sedan tvingades han utrymma all personal sedan ett bombhot riktats mot stationen.

– Hotbilden har mer med den allmänna hotnivån i samhället att göra än att vi är ett bibliotek. Hade vi legat på annan plats hade jag inte tänkt på det.

Inte heller tror han att myndigheternas anti-terrorarbete leder till inskränkningar av den personliga integriteten, till exempel i form av registrering av vilka böcker människor lånar.

– I Danmark är vi så inarbetade i att biblioteken är en grundpelare i demokratin och yttrandefriheten så jag tror inte att det politiskt finns en sådan risk. Jag har inte hört några sådana signaler, säger Kent Skov Andreassen.

I Finland har biblioteken hållit en ganska låg profil i debatten efter attentatet i Paris, konstaterar Heidi Enberg, bibliotekschef i Raseborgs kommun öster om Helsingfors.

– Vi har inte diskuterat att köpa in Charlie Hebdo och har inte heller fått några frågor om tidskriften från låntagarna, säger hon.

Biblioteket följer en anskaffningspolicy där det är fastslaget vilka tidningar och tidskrifter som ska finnas i hyllorna under det kommande året.

– Om det frågas efter en tidskrift kan vi säkert tänka oss att skaffa den, men vi kan inte bara köpa i blindo. Vi måste först bekanta oss med tidningen. Vi ska ju vara politiskt neutrala, säger Heidi Enberg. ■

Kent Skov Andreassen på Odense Centralbibliotek har beställt ett exemplar av senaste Charlie Hebdo. Han anser att biblioteket har ett krav på sig att vara aktuell.

FOTO: DENNY LORENTZEN

”Biblioteken ska vara anpassade för alla – speciellt minoriteter”

Öppna biblioteken för dans och konst. Inse att vi själva är en del av en rasistisk kultur.

Det var synpunkter som kom fram när cirka 150 biblioteksanställda en torsdagskväll i januari deltog i ett samtal på Kulturhuset vid Sergels torg i Stockholm under rubriken ”Hur kan biblioteken arbeta antirasistiskt?”

AV HÅKAN SÖDERBERG

BIBLIOTEKENS ROLL ÄR ganska klar med utgångspunkt i bibliotekslagen och IFLA:s mångkulturella biblioteksmanifest.

Biblioteken ska medverka till det demokratiska samhällets utveckling, samt vara tillgängliga och anpassade för alla, speciellt minoriteter.

Men vad står det egentligen för? Det var utgångspunkten i det samtal som fördes under debatten på Kulturhuset.

Panelen och de flesta deltagarna representerade folkbibliotek men moderatorn Margareta Berg, tidigare bibliotekschef i Botkyrka, numera senior men med hjärtat kvar i biblioteksvärlden, menade att frågorna är aktuella för alla typer av bibliotek.

– Att jobba mot rasism, att vara inkluderande gäller alla.

Initiativtagare till debatten var de anställda på de sex bibliotek som finns inrymda i Kulturhuset.

Tomas Wood från LAVA var den som hälsade publik och paneldeltagare välkomna. Debatten fördes mellan Francisca Beckert, producent på Kista bibliotek, Nick Jones, bibliotekschef i Huddinge, och Rahma Omar, bibliotekarie i Botkyrka.

Margareta Berg konstaterade att det på senare tid blåst vindar med åsikter som väl alltid funnits men som nu träder fram på ett annat sätt och i en mer hätsk ton.

Men att det samtidigt, enligt henne, finns en ökad medvetenhet och klokskap kring frågorna om rasism.

Nick Jones som förutom att vara bibliotekschef också bland annat gett ut boken *Försök att förstå – folkbibliotek, rasism och platsens politik* menade att det finns mycket kvar att göra.

– Vi har mycket att lära. Jämlikheten går inte att välja bort. Vi måste bryta ner de stora berättelserna om ras, genus och så vidare till en förståelig nivå. Vi måste som tjänstemän förstå samhället, vi måste analysera nuläget och botten i det, sade Nick Jones.

Rahma Omar pekade på vikten av att lyssna, verkligen lyssna och förstå.

– Det kan handla om små saker. Systemet med förseningsavgifter kanske är självklart för många men för andra är det svårt att förstå och kan vara en sån sak som gör att man inte vågar låna böcker igen om man råkat bli sen. Samtidigt satsar många stort på e-böcker i dag. Men det kanske handlar om en ganska privilegierad röststark grupp som strider för det. Jag säger inte att det är fel men det är viktigt att se hur det är.

Francisca Beckert ansåg att en breddning av utbudet också kan vara en väg fram.

"Jag minns när jag en gång blev tillfrågad om rasism eftersom jag är svart men jag tänkte 'Vad vet jag om det, jag är ju från Malmö'."

– Vi måste vara ödmjuka, vara beredd att testa andra idéer utan att bli straffade. Det kan handla om muntligt berättande men också om exempelvis dans som är ett sätt att uttrycka sig med kroppen. Konstnärer kan bjudas in och berätta om sitt uttryck. Biblioteken kan ligga i framkant om vi är öppna för nya saker, säger hon.

Den egna rollen, personalen, som en privilegierad grupp och som en del av den rasistiska strukturen, var ett annat hett ämne för kvällen.

Rahma Omar talade om makt.

– Jag tror det är viktigt att vi pratar om den makt vi har, erkänner att vi många gånger gör rasistiska stereotyper. Jag minns när jag en gång blev tillfrågad om rasism eftersom jag är svart men jag tänkte "Vad vet jag om det, jag är ju från Malmö".

Nick Jones fyllde i:

– Det handlar om att vi ska placera oss själva i de här strukturerna. Att vi lyssnar, har ett samtal. Vi i Sverige vill gärna ha konsensus av ett samtal, komma fram till något. Men i stället borde vi bara lyssna och samtala, inte fokusera på rätt eller fel.

Vikten av att lyssna var ett återkommande statement under debatten.

– Vi borde samtala mer, debattera mindre. Vi har en kreativ miljö, vi kan mötas människa mot människa. I dag kan vi se och höra om twitterstormar när det gäller rasism, men det handlar ofta om en diskussion mellan privilegierade individer. Vi måste lyssna på alla, sade Francisca Beckert.

Nick Jones inflikade att biblioteket är en unik plats.

– Det är väl bara vi och möjligen allmänna parker där människor av alla slag möts, har en gemensam plats. Det var en klok kvinna som en gång sa att om man aldrig delar offentliga rum blir man överkliga för varandra. Möts man inte uppstår segregation. I biblioteket finns en gemensam upplevelse, här kan vi lära oss att lyssna och försöka förstå.

Rahma Omar höll med.

– Vi måste också skaffa oss mer kunskap. Vilka perspektiv saknas? Hur kan vi nå dem som inte kommer till oss, på vilket sätt pratar vi med varandra, möts vi på jämlika villkor? Det är viktiga frågor för oss att ha med i vardagen, sade hon.

KVÄLLEN AVSLUTADES MED frågor från publiken. Vad gör vi med fikaummet? frågade en bibliotekarie från norra Stockholm. Han menade att trots alla fina ord och dokument om vad biblioteken ska göra och stå för så kan man i fikaummet få höra åsikter av ett helt annat slag, som på så många andra arbetsplatser.

Panelen konstaterade att det inte är någon helt enkel fråga att besvara men Nick Jones tyckte att man måste vara tydlig i de sammanhangen.

– Allas lika värde och att alla ska ha tillgång till biblioteket på samma villkor är det som gäller. Vi kan inte hindra folk från att ha andra åsikter på hemmaplan men i jobbet på biblioteket är det vad som gäller. Vi måste betona vår yrkesroll, den är helt oförenlig med rasism, sade han.

En annan deltagare frågade om biblioteket som institution är rustat att möta den vind som vänder och för med sig ökad rasism. Panelen lutade åt att svara nej på den frågan men konstaterade samtidigt att just biblioteket är en plats där det faktiskt finns möjligheter och förutsättningar att göra något åt saken.

– Det finns mycket som kan göras men det måste göras också, som Nick Jones uttryckte saken.

Rahma Omar menade att det kan handla om att vara ganska jobbig.

– Vi måste prata om det hela tiden. Öppna upp mot andra, kanske låta andra vara medskapare i det vi gör, låta dem ta plats.

Moderator Margareta Berg avrundade kvällen med ett optimistiskt budskap.

– Det görs faktiskt många bra saker ute på många bibliotek i landet, ett antal små steg. Sedan måste vi hela tiden lära oss mer, samtala och diskutera. Biblioteket är en plats som kan göra skillnad, det är jag övertygad om, sade hon.

Amanda Stenberg, som arbetar på biblioteket TioTretton i Kulturhuset, och en av arrangörerna var nöjd med kvällen.

– Det är viktiga debatter. Vad händer med vårt uppdrag när högervindarna går genom Europa. När partier med rasistiska budskap påverkar samhället, hur påverkar det som vi på biblioteket ska stå för. Att det kom så mycket folk visar att det finns ett intresse och ett engagemang att diskutera de här frågorna. Det måste vi gå vidare med, sade Amanda Stenberg. ■

TEMA:
BIBLIOTEKEN
& YTTRANDE-
FRIHETEN
EFTER CHARLIE

Rahma Omar och Margareta Berg.

Francisca Beckert och Nick Jones.

Författarna om Charlie

Många författare över hela landet har under de senaste veckorna kommenterat händelserna på Charlie Hebdos redaktion, och i Paris dagarna efteråt. Vad som skett har påverkat människor över hela världen. Skeendet har aktualiserat frågan om yttrandefrihet på ett nytt och kusligt sätt. Biblioteksbladet återger här ett urval av författarkommentarerna.

Göran Rosenberg:

”Provokationen är en krävande form av mänsklig kommunikation eftersom den på ett eller annat sätt avser att reta upp mottagaren. I bästa fall sätter den därmed fart på kommunikationen, i värsta fall tar den död på den. Som kommunikationsform fungerar provokationen bäst när provocatörer och provocerade delar kulturella referensramar och språk.”

...
”Det är skillnad på att häda och smäda, på att pissa i eget tält och att pissa in i någon annans. Det mesta av den satir vi känner genom historien har varit av det förra slaget, också den satir som under en kort arabisk vår blomstrade i den muslimska världen. Mycket av den satir vi sett i Europa det senaste årtiondet, från de danska Muhammedkarikatyrerna och framåt, har varit av det senare. Många skratt har fastnat i halsen.”

...
”Det blir också lätt så när yttrandefriheten förvandlas från medel till mål och rätten att provocera allt och alla ska anses stå över varje diskussion om vad det ska vara bra för.”

(Expressen 20 januari 2015)
<http://www.expressen.se/kultur/bra-for-vad/>

FOTO: CAROLINE ANDERSSON

Göran Rosenberg.

FOTO: JOHANNA JÄNSSON

Herman Lindqvist.

Herman Lindqvist:

”För mig är Charlie Hebdos kritik av islam bara förtäckt rasism, sprejad med lite Voltaire och försedd med ett frikort giltigt i stora delar av Väst Europa på vilken det står: yttrandefrihet.”

...
”Att terroristmörda är alltid fel, fegt och vidrigt. Att massakrera en konstnär för att man inte gillar hans konst är lika vansinnigt som att massakrera barn på dagis för att de skriker för mycket.

Den normala reaktionen på dålig konst är att vända den ryggen, inte köpa, inte titta. Charlie Hebdo höjer då rösten för att tvinga till sig tittare.

Det är där någonstans vi kommer in på vad jag vill tala om. Den gigantiska kulturkollisionen mellan öst och väst. Aldrig mötas de två. De kommer absolut inte närmare varandra av att den ena sidan skriker och den andra massmördar.”

...
”Att i yttrandefrihetens namn ta sig rätten att kränka, sår och håna andra människor är inte den rätta vägen. Yttrandefriheten är inte absolut och obegränsad, står inte över alla andra lagar. Det borde vara en lika stor rättighet att få värna sin egen tro och sina värderingar utan att bli hånad.

Här går den stora skiljelinjen mellan öst och väst. Dialog, tolerans och försöka förstå är den enda vägen. Inte provokationer, hån, rasism och religionsfobi.”

(Aftonbladet 17 januari 2015)
<http://www.aftonbladet.se/nyheter/kolumnister/hermanlindqvist/article20174819.ab>

Lena Andersson:

"Det finns all anledning att frukta var och en, oavsett ideologi, som förkastar människans inneboende rätt att råda över sig själv."

...

"Det som våldssverkare oavsett etikett har gemensamt är att de förkastat uppfattningen om individernas jämbördiga autonomi, det privata ägandet av det egna livet om man så vill. Därför är det orimligt att inte vara rädd för människor som både är likgiltiga för döden och använder sin egen suveränitet till att oimintetgöra andras."

...

"Det vore onekligen värdefullt om vi alla enades om en enkel och minimalistisk idé för samvaron mellan människor, en som stipulerade att individens förnuft och känslor vägledde henne rörande egna angelägenheter men inte andras, dem måste man låta vara eller fredligt förhandla om. Idén sade oss vidare att balansen mellan autonomi och respekt bäst uppnås genom att individerna äger sig själva i en likvärdig och ömsesidig frihet."

...

"Med en sådan idé, där det minimala kravet på ömsesidighet också är det maximala, kunde den som så önskade gå in i vilken frihetsföraktande, ordningslångtande sekt som helst så länge de inte drog in ofrivilliga i sina angelägenheter och så länge det vore möjligt att ostraffat ta sig ur sekten."

...

"Det skulle bli alldeles uppenbart att man inte måste köpa Charlie Hebdo även om några tecknare och ägare insisterade på att göra och sälja en sådan tidning."

...

"Det enda man måste är att stå ut med att andra vill annorlunda än man själv."

(DN 23 januari 2015)

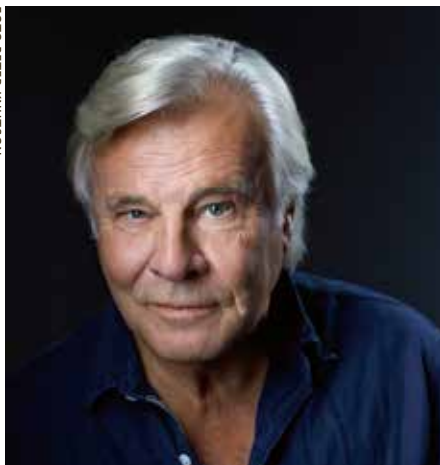
<http://www.dn.se/ledare/kolumner/lena-andersson-fruktan-har-goda-skal/>

FOTO ULA MONTAN

Lena Andersson.

FOTO PETER KNUTSON

Jan Guillou:

"Mer demokrati, inte mindre, måste vara vapnet mot terrorismen. Terroristerna kan skada byggnader, döda och skada enskilda, även om de hittills i den svenska statistiken visat sig mindre farliga än risken att sätta kycklingben i halsen. Men de kan utföra dessa dåd. Vad de inte kan är att skada vår demokrati, vårt förnämsta försvar. Det kan bara vi själva."

För alla dem som i dagarna skrivit stora och vackra ord på våra ledarsidor borde valet vara enkelt. Men något säger mig att metoden att försvara demokratin med inskränkt demokrati fortfarande är alltför populär."

(Aftonbladet 11 januari 2015)

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/kolumnister/janguillou/article20140649.ab>

Kenan Malik:

"Under de senaste två årtiondena har det också vuxit fram ett moraliskt krav på censur, en uppfattning som säger att vi, eftersom vi lever i ett mångfaldssamhälle, måste övervaka det offentliga samtalet om olika kulturer och religioner och inskränka yttrandefriheten för att inte kränka någon."

...

"Om man accepterar att man inte får säga vissa saker innebär det att man accepterar att vissa former av makt inte får ifrågasättas. Rätten att "utsätta varandras grundläggande trosföreställningar för kritik" är hörnstenen i ett öppet mångfaldssamhälle. När vi i "toleransens" eller "respektens" namn ger upp den rätten begränsar vi vår möjlighet att ifrågasätta makthavarna och därmed att stå upp mot orättvisor."

...

"Ju mer samhället ger människor tillåtelse att bli kränkta, desto mer kommer människor att passa på att känna sig kränkta. Och desto mer livsfarliga blir de när de uttrycker sin upprördhet. Det kommer alltid att finnas extremister som reagerar som Charlie Hebdo-mördarna. Det verkliga problemet är att deras handlingar får en falsk moralisk legitimitet när samhället bestämmer att kränkningar är oacceptabla."

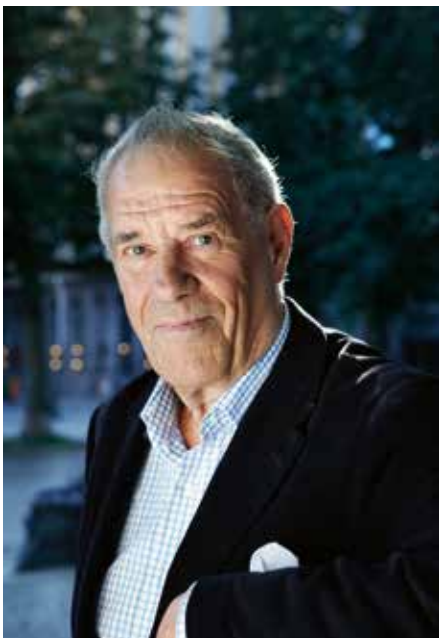
(GP 10 januari 2015)

<http://www.gp.se/kulturnoje/1.2596758-kenan-malik-var-solidaritet-ar-har-for-sent>

BiblioteksGUIDE i mobilen

WAGNER

www.wagnerform.se

Per Wästberg.

Per Wästberg:

”Nu är det på allvar fråga om frihet jämlikhet broderskap med tillägget laïité: i ett sekulärt samhälle må alla religioner utövas men inte styra demokratin i dess strävan att frigöra människor och få dem att gå utöver sig själva.”

...

”Je suis Charlie’: det betyder att ge var och en rätt att kritisera. Ingen är tvungen att läsa tidningen.

Varje åsikt eller trosriktning måste få bemötas, också min. Respekten däremot måste gälla personer och den respekten är utan gräns.”

...

”Demokratin kan verka mjuk, ständigt kompromissvillig, fastnar lätt i jämkande överläggningar, i dialog, i vilja att bedöma olika perspektiv. Men då det gäller yttrandefrihet och våld är det farligt att ge vika och frestas av självföreläsa eller av rädsla för repressalier.”

(DN 26 januari 2015)

<http://www.dn.se/kultur-noje/kulturbatt/sa-har-sorgemanaden-elektrifierat-diskussionen-om-demokratin/>

Elisabeth Åsbrink.

Theodor Kallifatides:

”Det finns inget egenvärde i att kränka våra medmänniskor – men värdet av att ha rätt att göra det är absolut och omätbart.”

Jag läser denna mening i Dagens Nyheter osignerade ledarsida den 8 januari i år med bultande hjärta. Ser jag rätt? Dessa ord är föranledda av händelserna i Paris.

Möjligen är andemeningen att man har rätt att säga sin mening oavsett om någon blir kränkt. Det är något annat än att ha rätten att kränka.”

...

”Värdet av att ha rätt att kränka andra är varken absolut eller omätbart.

En sådan rätt borde över huvud taget inte finnas.”

(DN 14 januari 2015)

<http://www.dn.se/arkiv/kultur/ingen-har-ratten-att-kranka>

Elisabeth Åsbrink:

”Påven och Theodor Kallifatides har gått ut och sagt att man inte ska kränka andra. Återigen förstår jag inte. Ingen påstår att yttrandefrihet innebär att man bör kränka. Däremot är det lätt att konstatera att yttrandefrihet innebär risken att bli kränkt, och risken är lika för alla.”

...

”Det är viktigt att skilja på individuell moral och juridik. Alla kan välja att vara hänsynsfulla – eller låta bli. Lagen däremot, sätter den borte gränsen för vad som är tillåtet.”

...

”Yttrandefrihet handlar aldrig om de åsikter vi delar, utan alltid om de åsikter vi avskyr. Det är hela poängen.”

...

”Jag förstår inte heller att vi diskuterar konstformen satir. Som om tecknarna bar en del av ansvaret för att de mördades. Enligt den logiken är bloggaren Raif Badawi medskyldig till de dödliga tusen piskrapp Saudiarabien dömt honom till. Eller Dawit Isaak, utmanade han inte onödigt mycket när han skrev i sin tidning? Publicisten Hrant Dink och journalisten Anna Politkovskaja, borde de inte undvikit att provocera sina mördare?

Nej, jag förstår inte. För det handlar inte om provokation. Krigare för krig, jihadister dödar för att det är vad jihadister gör. Det har ingen betydelse ifall du är en fransk tecknare eller ett yezidiskt barn, en hjälparbetare eller journalist. Provokation är bara en ursäkt för översittare att rättfärdiga sina handlingar – och samtidigt försäkra sig om att världen böjer sig för deras vilja.”

(DN 22 januari 2015)

<http://www.dn.se/kultur-noje/kronikor/elisabeth-asbrink-om-paven-fick-dra-granserna-skulle-vi-inte-fa-titta-pa-monty-python/>

TEMA:
BIBLIOTEKEN
& YTTRANDE-
FRIHETEN
EFTER CHARLIE

Framtidsfrågor för biblioteken om urvalet

I SIN RAPPORT "Vi arbetar i medborgarnas tjänst" från i höstas reser de båda författarna Åsa Söderlind och Gullvor Elf några framtidsfrågor kring bibliotekens värnande om informations- och yttrandefriheten och fri tillgång till information och kunskap. "Det är lätt att uttrycka principiellt – men hur omsätter man det i praktiken? Ger det en passiv hållning, det vill säga att man i princip ska köpa in allt som efterfrågas? Relaterar vi på ett tydligt sätt vårt eget mediearbete till IFLA:s/Unesco:s manifest? Bör vi göra det och i så fall hur?" skriver de.

"Den positiva rätten till information och olika medier utan begränsning (frihet till) kan ställas mot rätten att slippa möta alltför stereotypa och fördomsfulla bilder av enskilda människor och grupper (frihet från), eller annat innehåll som kan uppfattas som destruktivt eller kränkande. Var befinner sig biblioteken i detta och kan/bör IFLA:s/Unesco:s manifest ge vägledning och stöd i arbetet med förvärv, urval och gallring och i så fall hur?

Är det skillnad på att aktivt göra ett visst urval utifrån till exempel innehållets kvalitet och inriktning vid inköpstillfället och att i efterhand plocka bort / gallra en bok utifrån synpunkter på samma innehåll? Varför och på vilket sätt är det i så fall en skillnad?"

I deras studie "uppvisar informanterna ett brett spektrum vad gäller förhållningssätt till och syn på begreppet" och rapportens författare drar slutsatsen att "De frågor som de internationella manifesten behandlar är närvarande i det vardagliga biblioteksarbetet, men ett medvetet aktivt förhållningssätt till själva texterna tycks generellt saknas."

ANDERS OLOW

Censur eller "moraliskt urval"?

Lilla Hjärtat: Under hösten 2012 pågick en diskussion om Stina Wirséns barnboksfigur Lilla Hjärtat. Rasism sa kritikerna. Förlaget drog in böckerna och Stina Wirsén slutade rita henne. Biblioteken i Botkyrka valde att plocka bort Lilla Hjärtat. "En rasstereotyp som för många är en rasistisk ikon låter sig inte dekonstrueras så lätt. Vi ger de berörda tolkningsföreträdare", sade Margareta Berg, bibliotekschef i Botkyrka. "Alla ska kunna känna sig välkomna i Botkyrkas bibliotek, inte minst svarta barn och föräldrar till svarta barn."

På Stockholms Stadsbibliotek satt urvalskommittén i ett flera timmar långt möte och bestämde till slut att ha Lilla Hjärtat kvar. Beslutet gällde huvudbiblioteket och alla filialer, och inget enskilt bibliotek kan fatta beslut om att stoppa utlåningen. "Kommittén har beaktat den lagliga och den moraliska aspekten och kommit fram till att böckerna inte står i strid med någon av dem" förklarade man.

Malmö stadsbibliotek plockade bort Lilla Hjärtat från hyllorna, men de kunde beställas fram. Beslutet kom efter att biblioteket skaffat en referensgrupp, med representanter från grupper som identifierar sig som rasifierade: Interfem, en organisation för kvinnor och transpersoner som blir rasifierade, Afrosvenskarnas riksförbund och Romskt informations- och kunskapscenter i Malmö.

"Bibliotekets besökare har olika bakgrund, och ingen ska behöva känna sig obekvämt", sade stadsbibliotekarie Torbjörn Nilsson.

Tintin: När Tintin rensades från barnbiblioteket TioTretton på Kulturhuset i Stockholm hösten 2012 spreds nyheten snabbt. "Tintinböckerna speglar en nidsbild med ett kolonialt perspektiv", anser Behrang Miri som då ledde arbetet med utvecklingen av Kulturhusets barn- och ungdomsverksamhet. Att böckerna försetts med ett förord som förklarar att de är skrivna under en tid med andra värderingar räckte inte.

Böckerna fanns dock kvar på Serieteket och vuxenbiblioteket. Behrang Miri hade också bett personalen kontrollera om det finns fler böcker i bibliotekets hyllor som inte borde vara där, "böcker med utlänningssientligt eller homofobiskt innehåll".

Men trycket blev för hårt. Ett par dagar senare var böckerna tillbaka.

Aftonbladet gjorde en enkät med fler än hundra bibliotek och konstaterade att när censurdebatten utbröt på Kulturhuset var "den lilla belgiska journalisten redan bortplockad på flera lokala bibliotek."

Rasistisk föreläsare stoppas: I augusti förra året hade föreningen Cui Bono hyrt lokaler av Göteborgs stadsbibliotek för ett föredrag med Karl-Olov Arnstberg. I debatten kritiserades biblioteket för att ha bjudit in "en omstridd före detta professor i etnologi, som skrivit om romer i en bok som av många uppfattats som rasistisk".

Stadsbiblioteket valde att häva uthyrningsavtalet då man ansåg att det fanns risk för ordningsstörning i samband med föredraget. "Vi hyser oro för konfrontation, vi befarar att våra biblioteksanvändare kan bli drabbade", sade bibliotekschefen Christina Persson.

"Den senaste tiden har det även publicerats nya texter på internet av Karl-Olov Arnstberg som inte är förenliga med Göteborgs Stads uppdrag att värna och säkerhetsställa de nationella minoriteterna. Den samlade bilden av arrangemangets karaktär gör att Stadsbiblioteket väljer att säga upp avtalet".

ANDERS OLOW

Vill du läsa mer i frågan? Se artikeln "Hoten mot yttrandefriheten ökar" i Biblioteksbladet 10:2014.

Från ord till handling efter "Je suis Charlie"?

”Europas Seven Eleven” kallas den, terrorattacken mot satirtidskriften Charlie Hebdo i januari.

Skillnaden är att attacken mot redaktionen också var en attack mot alla som värnar om yttrandefrihet och demokrati. Media, författare, nationella och internationella organisationer och allmänheten har ju visat sin avsky i uttalanden och manifestationer på många sätt under slagorden ”Je suis Charlie”.

Så också biblioteken runt om i världen, även om det inte avspeglar sig i medierapporteringen. Frankrikes bibliotekarieorganisation ABF (Association des Bibliothécaires de France) framhäver i sitt uttalande värdet av en fri press, liksom värdet av bibliotek, där det är möjligt att få tillgång till alla former av uttryck som motarbetar intolerans och censur, och uppmuntrar till samexistens.

Men nu då, vad händer efter detta? Vad kan biblioteken göra? Naturligtvis främst vad de alltid har gjort, men förstärkt. Att bli en plats där människor fritt kan söka information och finna argument och stöd.

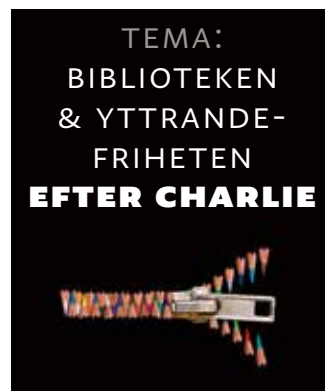
Goda råd ges också hur det kan gå till. ABF:s ordförande Anne Verneuil säger till exempel i en intervju med La Voix du Nord att hon nu återupptar sin kamp mot censur och nämner då de krafter som vill ta bort barnböcker om homosexualitet från biblioteken.

Bland farhågorna efter attacken är, förutom misstänksamhet mot muslimer och medias eventuella självcensur, att myndigheterna ska stärka övervakningen av sina medborgare.

I USA arbetar ALA:s Office for Intellectual Freedom ständigt med argument för en balans mellan biblioteksanvändarnas integritet och terroristbekämpningens krav. Aktuellt är också en förlängning av USA Patriot Act, där ALA kräver en reformering av terroristlagen. ■

TOTTIE LÖNN

Paris söndagen den 11 januari: parisarna och tillresta fransmän fyllde alla centrala platser i Paris den här dagen. Deltog gjorde också tusentals människor från hela världen, bland andra cirka 40 av världens ledare.

(www.abf.asso.fr, www.ala.org m.fl.)

Är vi Charlie?

En fråga vi verkligen kan och bör ställa oss i dessa tider. Är svenska bibliotek Charlie? Vill vi vara Charlie? Ligger det i vårt uppdrag?

Allt handlar naturligtvis om hur man definierar "Charlie". Står namnet för yttrandefrihet? Blir namnet synonymt med rätten att kränka andra människor kanske saken ser annorlunda ut? I båda fallen finns en lagstiftning att falla tillbaka på.

Att biblioteken ska innefatta olika åsiktsyttringar har setts som självklart och jag minns många viktiga och bra diskussioner kring detta genom åren. Nyutgåvan av Mein Kampf – ha eller inte ha? Och vilken placering? Magasin eller öppen hylla? Vi enades om ett ja. Men också om en placering i magasin.

Jag kommer också med glädje ihåg med vilken noggrannhet vi gick igenom avdelningarna med samhällsdebatt inför varje val – var verkligen alla åsikter representerade? Hade vi glömt att köpa in något som borde finnas? Och samma sak när det gällde programverksamheten.

En av mina mer briljanta idéer var att anordna debatter med företrädare inom olika områden kring då brännande frågor: vegetarianism och djurens rätt, privatägd vård eller inte, och så vidare. Tyvärr stöp det på att de mer vänsterorienterade representanterna önskade Författarförbundets arvoden, medan de som lutade mot de liberala och konservativa sidorna det tredubbla. De senare föll bort.

Det året blev jag med viss rätt anklagad av den lokala tidningen för att "bara" anordna vänsterprogram. Att jag året före lagt 32 programpunkter kring den nya bibelöversättningen glömdes liksom bort.

I dag hade jag varit tuffare och kanske bara anordnat två programpunkter och givit båda representanterna samma (höga) arvode. För att behålla jämvikten.

Men hur gör vi i dag? Bibliotekens inköp är i högre grad styrt av efterfrågan, vilket fungerar om vi verkligen har "alla" som användare. Men har vi det? Och hur säkrar vi en bredd i programutbudet? Har vi checklistor eller andra instrument? Skönlitteraturen? Vilka språk, vilka författare?

Den andra sidan – möjligheten att kränka andra är kanske ännu svårare att förhålla sig till. Jag tänker på den mycket viktiga och intressanta debatt vi haft kring Tintin i Kongo, Pippis pappa och picaninnies. Om vi plockar bort, är det censur eller omtanke? Kränker vi yttrandefriheten om vi tar bort, kränker vi afrosvenskar om vi har kvar?

Det ovanstående är ändå ett exempel på forntid, alster skapade i en annan tid, en era vi hoppas är borta. Men när man i dag via satir kränker muslimer går det inte undgå att se det problematiska. I en värld där islamofobin breder ut sig, i en tid när judar förföljs på nytt – ja, är det klokt att underblåsa detta med satiriska bilder? Är det klokt att underblåsa motsättningar?

Läs ovanstående text en gång till. Jag kan ärligt säga att jag aldrig skrivit något så kort med så många frågetecken. Men det är symptomatiskt. Frågorna är svåra, här finns inga enkla svar.

Men jag är Charlie. Det är en av anledningarna till att jag blev bibliotekarie. Mitt bibliotek är en del av samhället. Mitt bibliotek är samhället. Här finns åsikter av alla slag, även de obekväma. Här finns professionella bibliotekarier som med kompetens och gedigen kunskap ser till att spegla mångfald. Men också att inte lagen överträds.

Och bästa sättet att vara Charlie på är – tror jag – om alla svenska bibliotek utropar 2015 till Mångfaldens år då vi anordnar mängder med program kring religion, politik, kvinnors situation, satir, utanförskap, innanförskap, diktatur och demokrati och bjuder in olika representanter. Även de obekväma.

Då är vi till för "alla". Då är vi "alla". Och än bättre – vi låter "alla" mötas. För är det inte det som saknas – samtalet åsiktsyttringarna emellan?

P.S. I debatten kring stereotyper fick jag just ett inlägg från en närstående att den mest frekventa stereotypen inom svensk konst och kultur just nu är den unge, dumme och obildade mannen på landsbygden. Vem står upp för honom?

FOTO: GÖRAN BUHRE

”Bibliotekens Zlatan” avtackades med stafettsamtal

Efter femton år som stadsbibliotekarie i Stockholm tackades Inga Lundén av med ett stafettsamtal på Kista bibliotek i januari.

FOTO: ARI LUOSTARINEN

INGA LUNDÉN ÄR en av stans största internationella fixstjärnor. Så inledde stadsbyggnads- och kulturborgarrådet Roger Mogert sitt tacktal.

– De femton åren som stadsbibliotekarie har i grunden förändrat biblioteken i Stockholm. Och det är Inga Lundéns vision som har burit förändringen, hela vägen fram till i dag. Att vi högtidlighåller detta i det här biblioteket förkroppsligar Ingas vision, sade han.

Han anser att Inga Lundén ”avskaffat parodin på biblioteket”.

– Det riktiga beviset för det är när man möter en mängd barn som springer uppför trappan för att komma in här på Kista bibliotek. Här i biblioteket ska det vara liv och rörelse.

Till sist gjorde Roger Mogert en oväntad jämförelse som fastnade i minnet hos dem som hörde det.

– Inga är bibliotekens Zlatan. Det sitter folk i både Australien och Asien och tänker på vad Inga Lundén har sagt om bibliotek.

Även kulturförvaltningens direktör Berit Svedberg strödde lovord över Inga Lundén.

– Det är någonting särskilt med Stockholms stadsbibliotekarie. Hon är en driven visionär som har varit med om att utveckla biblioteken till moderna arbetsplatser. Medan du har gjort det har du haft fokus på dem som biblioteken är till för, sade hon.

Berit Svedberg påminde också om att Inga Lundéns

många resor i världen gjort mycket stora avtryck.

– Du är en mångsysslare som påverkat människor i hela världen, och du har alltid varit en förkämpe för demokrati och yttrandefrihet.

Formen för avtackningen hade Inga Lundén valt själv. Ett stafettsamtal mellan ett antal av de personer som funnits på biblioteken i Stockholm under de år hon varit chef. Stafettsamtal om bibliotek i rörelse, var en välfunnen rubrik, för enligt de olika samtalande medarbetarna har den avgående stadsbibliotekarien ständigt varit i rörelse, och fått biblioteken i staden att också röra sig framåt, eller uppåt.

Men det finns en ännu mer personlig koppling till rubriken.

– När bibliotek i rörelse möter människor i rörelse, då är allting möjligt. Precis så skrev jag på en jobbsökans en gång.

För Inga Lundén var det självklart att välja Kista bibliotek för stafettsamtal och avtackning.

– Förortsbiblioteken är oerhört viktiga och om ett bibliotek kan personifiera, så gör det här det. Jag har valt stafettsamtal bland annat för jag avskyr panel-samtal, säger Inga Lundén,

Vägen hit, hur väljer folk att läsa, varför ska vi läsa skönlitteratur och var läser vi, var stafettsamtalens underrubriker.

CHRISTER FÄLLDIN

Biblioteken minskar kunskapsglapp i Australien

Barn till Australiens ursprungsbefolkning ligger allmänt flera år efter andra australienska barn när det gäller läs- och skrivförmåga. För att förbättra situationen är det nödvändigt att nå barnen innan de börjar skolan. Den viktigaste mötesplatsen visar sig vara biblioteken.

AV ANNA STERNFELDT

BARN SOM LÄR sig att läsa bra gör det för att läsning för dem är en kulturell och inte i första hand en instruerad process. Kulturella processer har rötter hemifrån och är en del av förklaringen till varför Australiens ursprungsbefolkning har en mycket sämre läsförmåga än övriga australiensare. Ursprungsfolkens kunskapsöverföring har traditionellt skett på muntlig väg.

Australien har haft skolplikt sedan slutet på 1800-talet vilket också gällt urbefolkningen men i praktiken har det fungerat dåligt. Urinvånarna hade aldrig gått i skola och behövde först uppmuntras för att se fördelarna. Men när de väl lät barnen gå började "vita" föräldrar protestera, de ville inte ha sina barn ihop med svarta "bushfolk".

Resultatet blev att separata skolor sattes upp för urinvånarna. Efter 1940, då en assimileringsspolicy antogs, gick skolorna alltmer samman och 1968 hade alla skolor fått "allmän" status. Men kunskapsglappet mellan urbefolkningens barn och övriga barn är fortfarande stort och det visar sig tidigt. Vid 15 års ålder har mer än en tredjedel av urinvånarnas barn inte uppnått adekvata läsfärdigheter. För barn i isolerade områden är siffrorna ännu sämre.

I Norra territoriet, som har landets största andel urinvånare, har bara 15 procent av barn i årskurs sju en acceptabel läsfärdighet.

ATT MINSKA KUNSKAPSKLYFTAN handlar om mänskliga rättigheter. Därför provas nu olika sätt att på ett tidigt stadium nå ut till föräldrar hos urinvånarna för att hinna skapa förutsättningar för läsvanor innan skolan börjar. Biblioteken kan spela en avgörande roll och bland annat har Norra territoriet haft flera försöksprojekt som ingår i det man kallar "Vägen till skolan". Biblioteken används som bas för att de ska bli en naturlig miljö som barnen, och föräldrarna, sedan gärna återvänder till. Man vänder sig till föräldrar med barn under fem år och erbjuder aktiviteter som stimulerar de sinnen som har betydelse för barns förmåga att bättre tillägna sig läsning.

Nga Kibble som arbetar på Nhulunbuy bibliotek i ►►

”

I Norra territoriet, som har landets största andel urinvånare, har bara 15 procent av barn i årskurs sju en acceptabel läsfärdighet.

Under ett tillfälle vid aktiviteten Barrens hörna fanns en levande orm med. Naturligt för ursprungsbefolkningen här.

► Norra territoriet berättar att de varje onsdag och fredag har Barnens hörna där de vänder sig till barn under 5 år. – Vi läser sagor, sjunger, dansar och leker kring ett speciellt tema som vi alternerar varje månad. Det är ett mycket bra program för mindre barn, det ger dem inte bara roliga upplevelser utan stimulerar dem till att använda både grov- och finmotorik, säger Nga Kibble.

För att involvera föräldrarna ordnas emellanåt workshops där man lär ut hur barn stimuleras. Men det är ett arbete som kräver tid och tålamod enligt Nga Kibble.

– Ärligt talat är det inte många bland urinvånarna som använder vårt bibliotek. Jag har inte varit här så länge, men det är ett av mina mål framöver, att skapa en behaglig miljö för urinvånarna.

Enligt undersökningar är det en av de stora utmaningarna. Att få urbefolkningen att "känna" att miljön tillhör dem. Men i en miljö där "vita" kulturella värden dominerar, hur skapar man en sådan känsla? I Barnens hörna i Nhulunbuy försöker man regelbundet ha teman baserade på viktig symbolik från ursprungsfolkens kultur, som regnbågen. Eller som vid ett annat tillfälle då man tog med en orm.

IURBEFOLKNINGENS HEM FINNS färre böcker, datorer och andra utbildningsresurser jämfört med övrig befolkning. Alla dessa faktorer har betydelse för barnens resultat i skolan och förmågan att läsa på engelska. Enligt Nga Kibble har biblioteken därför en stor funktion att fylla genom de resurser de tillhandahåller.

– Biblioteken ger dessutom möjligheter att skapa länkar mellan människor, speciellt i ett avlägset område som Nhulunbuy där gemensamma mötesplatser är få.

Nhulunbuy ligger cirka hundra mil från territoriets enda större stad Darwin, med ungefär 120 000 invånare. Att få kompetent personal till avlägsna områden är svårt, framförallt att få dem att stanna en längre tid. Med stor personalomsättning är det svårt att jobba långsiktigt och skapa förtroende, och det gäller även

skolan. Omsättningen på lärare i avlägsna samhällen är förvånansvärt hög, somliga stannar bara några månader, ibland endast några veckor.

Lärarna är därtill främst vita västerlänningar och kulturkrocken kan bli stor. När barnen kommer till skolan talar de kanske tre eller fyra inhemska språk plus en kreolengelska. Engelskan som används i skolan är inget barnen förstår och det leder till utanförskap och missförstånd, som inte bara handlar om det faktiska språket utan även om ordens innebörd. Ett exempel är frågan "vem är din morfar" som kan skapa förvirring eftersom en morfar för urbefolkningen kan vara flera olika personer.

FÖR ATT LÄRA sig ett nytt språk är det viktigt att först behärska sitt modersmål. Då urinvånarna inte har någon egen skrivtradition pågår arbeten med att översätta och producera nya böcker på urfolkens egna språk. Nga Kibble säger att på deras bibliotek finns i dag mängder av böcker och tidningar på olika ursprungsspråk.

Att få bejaka sin egen kultur är något som negligerats i tidigare "assimileringsförsök" av urinvånarna. Nu får man börja från grunden och hjälpa till att återerövra ett kulturarv som till viss del gått förlorat. Ett rikstäckande arbete pågår där biblioteken assisterar med att bevara urfolkens kulturarv genom databaser med olika samhällens kulturella och historiska berättelser, kallat "Community Stories". På så vis blir biblioteken även viktiga kunskapskällor för nya generationer.

I Nhulunbuy har man bland annat haft "Yirrkala Story Time" där man specifikt vänt sig till barn från urfolket Yirrkala för att introducera dem till böcker om deras egen kultur.

– Men i stunden har vi inga Story Time för vi har inte tillräckligt med personal, säger Nga Kibble.

Flera intressanta försök har introducerats på Australiens bibliotek men det är nog så att försöken måste tillåtas bli permanenta för att de ska kunna medverka till att överbrygga landets kunskapsglapp. ■

”

Att få bejaka sin egen kultur är något som negligerats i tidigare "assimileringsförsök" av urinvånarna. Nu får man börja från grunden och hjälpa till att återerövra ett kulturarv som till viss del gått förlorat.

Wujal Wujal kids – en grupp barn i det avlägsna samhället Wujal-Wujal i norra Queensland.

FOTO: TESS BURHMANN

Bibliotekarie Shirley Shepherd läser för en grupp barn och mammor från Yirrkala-folket.

FOTO: NHULUNBUY BIBLIOTEK

Workshop för föräldrar om hur man stimulerar barns olika sinnen.

”Makerspace” räddade biblioteket i Chattanooga

AV EMELIE LJUNGBERG

ITAKET HÄNGER VIMPLAR i form av Darth Vader-ansikten, en rest från Star Wars Reads Day-festen i oktober. Ledstängerna är lindade med garn i olika färger, ett resultat av besökarnas garnbombning, något som sker lite då och då med hjälp av bibliotekets volontärer, unga biblioteksintresserade som hjälper till ett par timmar i veckan.

I ett hörn står ett fungerande arkadspel med Pac Man från tidigt åttital och mitt emot sitter två unga killar och spelar Super Mario på en enorm storbildsskärm. Lite längre bort sitter en rad unga tjejer som uppslukade av det svenska spelet Minecraft. På andra sidan rummet surrar en 3D-printer och en liten flicka och hennes mamma följer spánt skrivprocessen.

I ett helt annat hörn står två unga tjejer och fnittrar samtidigt som de tillverkar pins. Vid sidan av dem ett tänt ljusbord med en påbörjad kalkering av ett mangamotiv. På en griffeltavla mitt i rummet står ett schema över veckans program. Lego Club, CampEtsyNooga och Muse of Fire är bara några exempel på allt det som Chattanooga Public Library erbjuder denna vecka.

Chattanooga är en stad i den amerikanska delstaten Tennessee. Chattanoogas historia är långt ifrån så vacker som namnet på staden antyder. Ett antal blodiga slag har utkämpats här liksom den brutala avhysningen 1838 av stadens ursprungliga invånare, cherokeeindianerna. Avhysningen sammanföll med ett försök att modernisera staden och man gav samtidigt platsen det officiella namnet Chattanooga; ett namn man hoppades ingen skulle glömma.

Chattanooga fick sitt första allmänna bibliotek 1905. Drygt sjuttio år senare, i ett försök att modernisera stadens centrum, byggdes ett helt nytt bibliotekskomplex som stod färdigt 1976. Vissa tror att det var avsaknaden av parkeringsplatser som gjorde att biblioteket aldrig fick den chans det förtjänade i sina nya lokaler, andra menar att det hårda område som omgav biblioteket var en av de främsta anledningarna till varför den breda allmänheten inte hittade in.

2012 blev ett omtumlande år. Biblioteket hade gått samma öde till mötes som många andra allmänna bibliotek i USA; den enorma betongbyggnaden i korsningen av Tenth och Broad Street var lika öde som stadens centrum. Lågkonjunkturen drog som en vind över USA och trots att Chattanooga aldrig kom att drabbas hårt

var det ändå tillräckligt för att stadens styrande skulle komma att ifrågasätta bibliotekets verksamhet.

Hamilton County som tidigare hade delfinansierat bibliotekets verksamhet drog sig ur och Chattanooga stad stod kvar som ensam aktör. Den dåvarande borgmästaren Ron Littlefield anlätade två konsulter som gick igenom varje beståndsdel av biblioteket och dess fyra förgreningar och i en rapport redovisades att biblioteket var *”ugly, irrelevant and mismanaged”* – i akut behov av förnyelse. Rapporten som långt ifrån alla kände igen sig i, skapade turbulens innanför bibliotekets väggar. En ny bibliotekschef som skulle vända trenden skulle anställas. Corinne Hill, då tillförordnad chef för Dallas Public Library, sökte tjänsten och fick den.

HON TILLTRÄDDE I mars 2012. Utmaningarna var många men inte för stora. Hon lät högtryckstvätta hela den stora betongbyggnaden, lät trädgårdsmästare fixa och förbättra omgivningarna och tillsammans med personalen plockade hon fram de sedan länge bortglömda designmöblerna ur bibliotekets gömmor.

En stor mängd böcker gallrades ut och skänktes bort och på fjärde våningen gjordes plats för en öppen kreativ verkstad – ett ”makerspace” med tillgång till 3D-skrivare, laser- och vinylskärare.

Föregående sida:
Uppslukad av ”Little Bits Tech Program”.

Nedan: Multipla
Darth Vader-ansikten
hänger kvar i taket i
en bibliotekssal efter
höstens Star Wars
reads day.

FOTO: MARY BARNETT

Megan Emery, ansvarig för programverksamheten för tonåringar.

Megan Emery med kollegan Justin Hoenke, koordinatör för tonårsavdelningen.

I juni åkte Corinne Hill och koordinatören för barnavdelningen Lee Hope till Danmark för att besöka konferensen Children in Performative Spaces. Av en händelse besökte de också Malmö stadsbiblioteks då nyöppnade tweensavdelning Balagan. Av alla de idéer de fick under resan tog de fasta på Balagans tanke om att skapa en yta för tweens.

Väl tillbaka i Chattanooga beslutade Corinne Hill att bibliotekets andra våning skulle öppnas och göras till en stor yta för tweens och tonåringar samt att man skulle skapa en mindre avskild avdelning för de yngre barnen.

I februari 2013 anställdes Justin Hoenke som koordinatör för tonårsavdelningen och i november 2013 tillträdde Megan Emery som ansvarig för programverksamheten för tweens och tonåringar. Samtidigt sökte Corinne pengar från olika håll för att få möjlighet att finansiera en helrenovering av andra våningen.

JUST BEGREPPET PROGRAMMING, att arbeta med programverksamhet, är stort i den amerikanska biblioteksvärlden. Definitionen av programming är lite vag men beskrivs enklast som "en aktivitet som har en på förhand avsatt tid". Det kan med andra ord vara en engångshändelse och det kan vara något som upprepar sig. Under 2013 arrangerade Chattanooga Public Library 676 olika program för barn och unga där 11 073 personer medverkade.

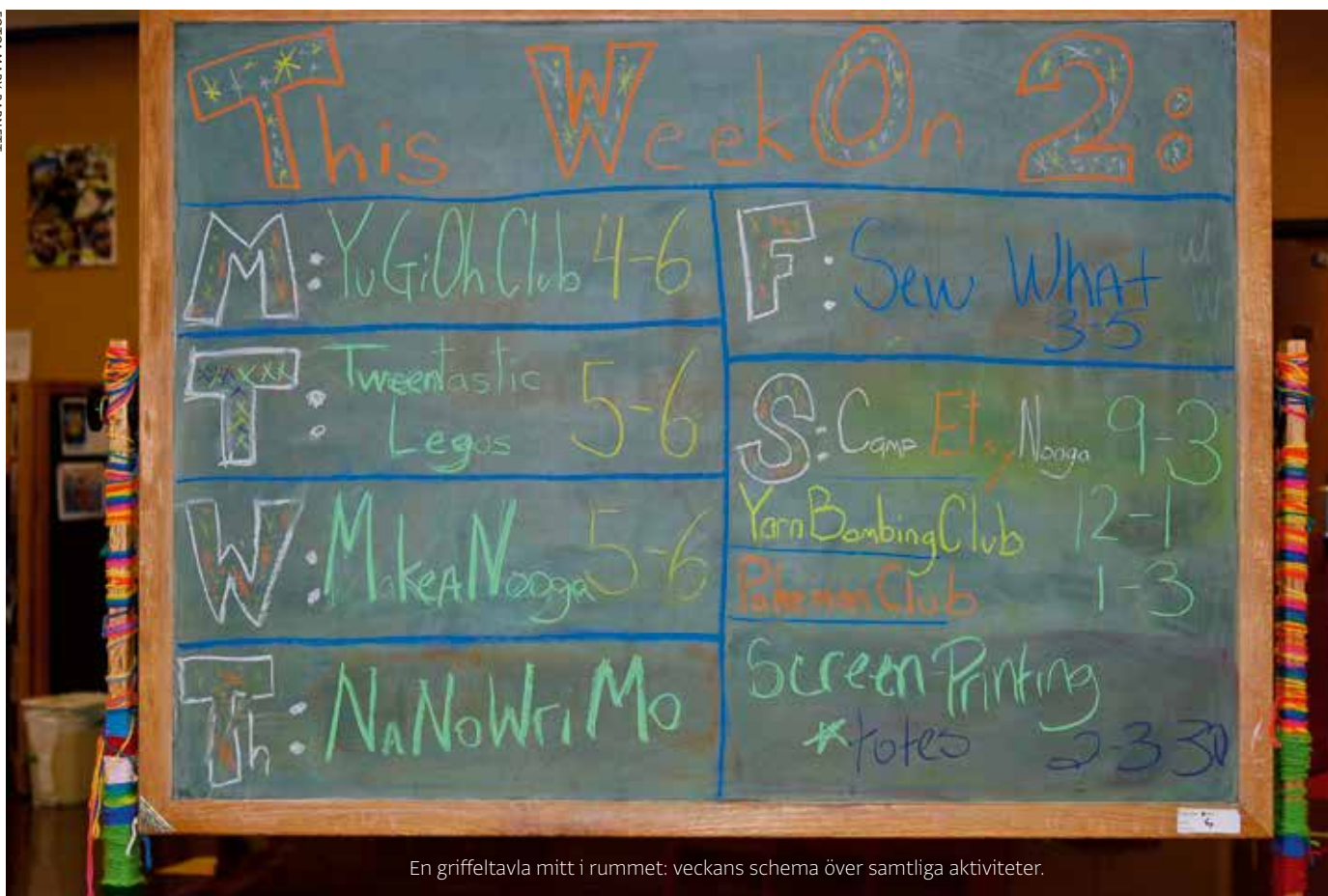
På andra våningen arbetar ett relativt litet antal personer på 1 300 kvadrater. På tweens- och teensavdelningen möter jag Megan Emery. Hon kallas lite skämtsamt "tween titan". Det är inte svårt att förstå varför. Biblioteket har sedan Megan kom för ett år sedan ett späckat schema varje vecka fyllt av programverksamhet riktat mot målgruppen tweens och tonåringar. Från flera håll får jag höra vilket under av energi och innovation Megan är.

Allt bekräftas redan denna första dag då jag besöker biblioteket och sitter med när kursen CampEtsyNooga kör igång. Under fyra lördagar i november får tonåringar lära sig grunderna i att skapa ett litet företag från scratch och hur man sedan driver en webbshop på den amerikanska sidan Etsy. Ett brilliant koncept som verkar gå hem lika bra hos tonåringarna som hos deras intresserade föräldrar. När jag frågar Megan om det inte finns en risk att självlysande bibliotekarier som hon kan slockna svarar hon:

– Jag är en oerhört tävlingsinriktad person och det krävs mycket för att jag ska tappa gnistan. Periodvis är det tufft att få ihop privatliv och jobb och ibland gör det att jag måste göra avkall på kvaliteten. Det viktiga är att jag älskar mitt jobb, för även när det är mindre roligt, är det bättre än alla tidigare jobb jag har haft.

Justin Hoenke fanns 2013 med på Library Journals lista över "movers and shakers", en fin omnämning i den amerikanska biblioteksvärlden. Kort därefter bytte

FOTO: MARY BARNETT

En griffeltavla mitt i rummet: veckans schema över samtliga aktiviteter.

han arbetsplats från Portland Public Library i Maine till Chattanooga Public Library.

Över en lunch har vi ett långt samtal om hur det är möjligt att hantera stressen inom bibliotekarieyrket och hur en ledare kan förhindra att självlysande barn- och ungdomsbibliotekarier inte slocknar. Jag frågar Justin vad hans titel Coordinator of Teens Services egentligen innebär.

– Min uppgift är i grund och botten att se till att Megan och de andra mår bra. Ibland är det svårt att få tiden att räcka till att både planera briljant programverksamhet och samtidigt ha dagslånga pass i informationsdisken. Då försöker jag hjälpa till att avlasta eller prioritera om.

LEE HOPE HAR arbetat på biblioteket i över tjugo år. Hon började som boksättare och har arbetat sig upp till barnbibliotekarie och är numera koordinator för barnavdelningen. De förändringar Lee har upplevt på sin arbetsplats är många och omfattande och till skillnad från andra som har slutat och gått vidare har hon varit benägen att följa med i förändringarna. Det som är mest slående med Lee är hennes otroliga överblick och hennes genuina förtroende för sina kollegor. Hon poängterar gång på gång att inga av bibliotekets framgångar hade varit möjliga utan de begåvade kollegorna.

Det är omöjligt att inte bli påverkad av den optimism

och obändiga tro på barn och tonåringars förmåga som personalen på andra våningen på Chattanooga Public Library andas. I tider av Lean Management, svikande utlåningssiffror och generell identitetskris för de allmänna biblioteken är det fint att få möta bibliotekarier som uteslutande ser möjligheter. Både Justin Hoenke och Megan Emery är flitiga användare av sociala medier och i blogginlägg och i twitterflöden beskriver de sitt arbete med lika delar humor och uppriktighet.

I ett inlägg på bloggen "Tame the web" skriver Justin: "... I call Youth Services in public libraries the "bread and butter" of public library services...they keep us well loved in the community and they act as our most popular circulated materials and programs attended. In summary, Youth Services drive public libraries." ■

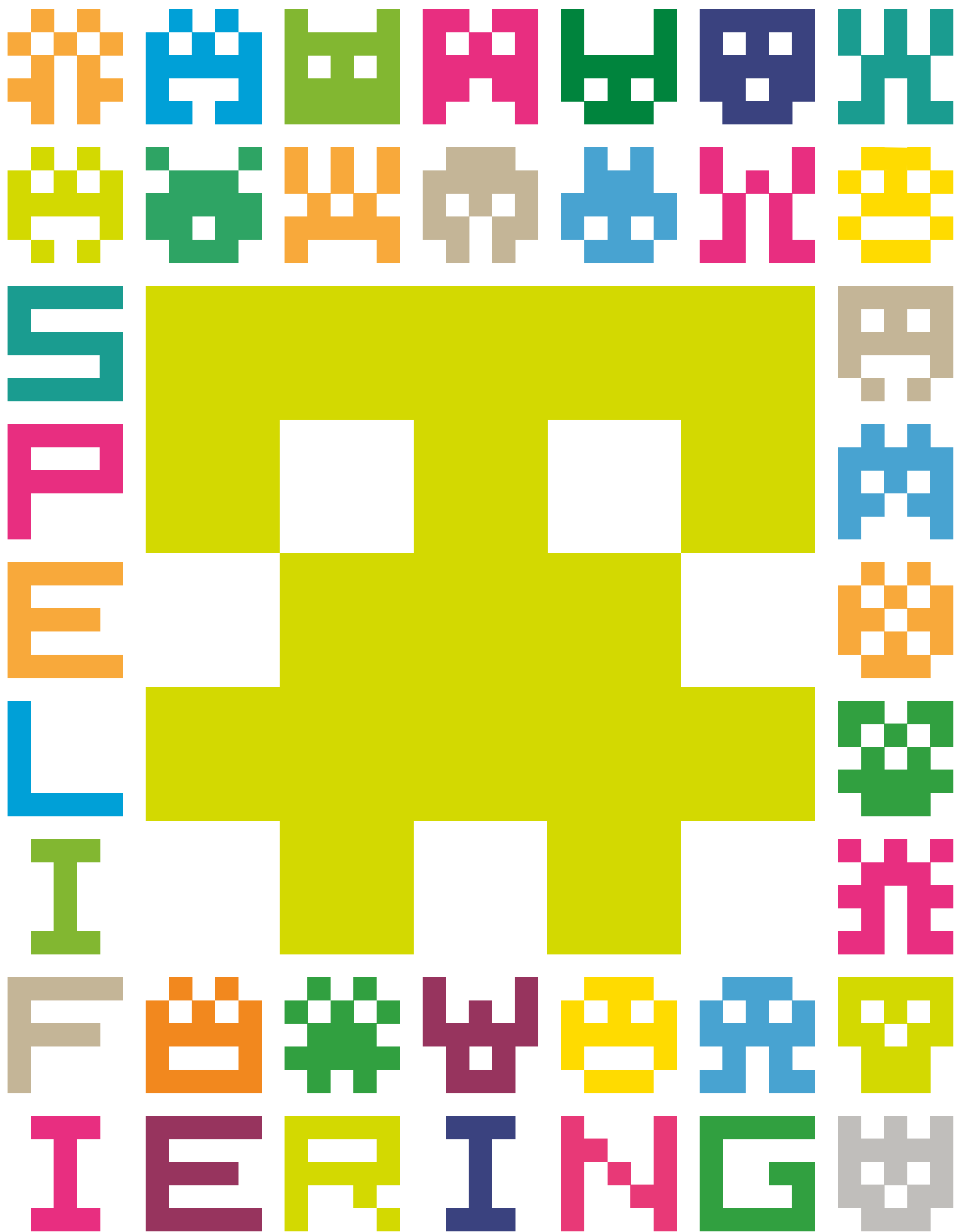
Emelie Ljungberg, 35 år, är bibliotekarie på Hjärups bibliotek i Skåne.

Hon har arbetat med barn och unga på bibliotek i snart tio år. Emelie fick ett resestipendium från Svnk biblioteks-förening för att kunna åka till Chattanooga och studera makerrörelsen.

Några pins som "tweensen" har tillverkat.

Megan Emery med en pojke som medverkar på Little Bits Tech program.

Spelifiering får unga att läsa fler böcker

Vad är spelifiering och kan det vara ett sätt för biblioteken att möta nya användare? Tobias Carlsson har bland annat hittat exempel från våra nordiska grannländer.

GAMIFICATION, ELLER SPELIFIERING som det kallas på svenska, handlar om att använda speldesign och spelmekanismer utanför spelens värld. Ordet spelifiering var ett av Språkrådets nyord 2012, med betydelsen att "göra spel av vardagssysslor, speciellt med tekniska hjälpmedel".

Spelifiering handlar inte bara om att göra vardagen roligare, det kan skapa motivation och engagemang i skola, arbete, sjukvård och utbildning – det kan få oss att bli bättre på att göra saker som vi vet att vi borde.

Vad är spel? Spel kan vara allt ifrån ett parti svälta räv i hemmets lugna vrå till spel online tillsammans med miljontals andra spelare. Spel i dag sker i många olika format. Förutom traditionella tv- och datorspel, spelar man också i mobiltelefoner, surfplattor och via sociala nätverk som Facebook. Inte minst är vanliga brädspel och sällskapsspel fortfarande populära.

Utmärkande för spel är att det finns en särskild mekanik – som utmanar oss, ger oss respons – och driver oss att fortsätta tills vi nått spelets mål. Spel på internet innebär dessutom ofta interaktion med andra, antingen rent socialt eller för att tillsammans klara komplicerade uppgifter.

Allt fler spelar. Statens medieråd skriver på sin webbplats att nio av tio barn spelar spel någon gång på sin fritid (2012). Enligt rapporten "Ungar & medier 2012/13" (Statens medieråd) spelar 87 procent (98 procent bland pojkar, 76 procent bland flickor) av alla barn mellan 9–12 år spel varje dag. Andelen barn i åldern 9–18 som spelar sjunker ju högre upp i åldrarna man kommer, särskilt bland flickor, men en mycket stor del av alla barn och unga spelar.

Av de svenskar som använder internet i åldrarna mellan 16–64 år spelar 62 procent spel, enligt rapporten "Video Games in Europe: Consumer Study (Sweden)" från 2012. Både män och kvinnor spelar.

Vad är spelifiering? Den som någon gång har gjort fackförbundet DIK:s introduktionskurs till fackliga frågor har tagit del i ett exempel på spelifiering. Utbildningen är webbaserad – i webbläsaren representeras

AV TOBIAS CARLSSON

olika delar av det fackliga uppdraget av byggnader och hus i en liten stad och den grafiska utformningen är inte helt olik ett dataspel. Utbildningstexterna är skrivna som berättelser där du har rollen som fackligt aktiv – också det ett exempel på metoder från spelifiering.

Karl M. Kapp, professor i Instructional Technology vid Bloomsburg University, USA, beskriver ingående spelifiering i boken *The Gamification of Learning and Instruction*.

Han inleder med att beskriva den nu klassiska trappan som utformas som ett piano för att få tunnelbaneresenärerna att åka mindre rulltrappa. Trappstegen målas om och låter som pianotangenter när man kliver på dem. Den roliga och överraskande effekten gör att användandet av trapporna ökar drastiskt.

Enligt Kapp kan spelifiering eller inslag från spelifiering motivera inlärning och problemlösning på ett djupare sätt. Det är en metod att närma sig saker som upplevs som tråkiga och i stället göra dem roligare. Kapp listar några olika definitioner av vad spelifiering består av och sammanfattar dem ungefär som följande:

Spelifiering kan definieras av ett antal moment som var för sig eller samverkande bildar en helhet. Det ska finnas ett spelinslag – med regler, en utmaning och ett möjligt mätbart resultat. En spelmekanik med poäng, nivåer och belöningar, en genomtänkt estetik som gör att spelet accepteras av deltagarna, samt inte minst en idé kring vad spelet ska gå ut på. Spelet får inte vara för enkelt och inte för svårt, annars riskerar man att deltagarna tappar motivationen.

Kapp menar att utbildning och skola alltid har bestått av inslag från det vi i dag kallar spelifiering, som till exempel grupparbeten, muntlig och skriftlig feedback samt betyg och poäng på prov. Spelifiering ger ytterligare dimensioner till redan etablerade strukturer och metoder.

SPELIFIERA BIBLIOTEKET. Går det att använda spelifiering på bibliotek? Många bibliotek använder redan nu spelinslag i verksamheten – till exempel i form av tävlingar då barn läser ett antal böcker som de sedan redovisar och deltar i utlottningar av priser. Tipspromenader, lästävlingar och frågesporter är andra exempel.

I Danmark ville man besvara frågan på allvar genom projektet "Gamification – aktiverende kulturformidling for biblioteker", som inleddes 2013 och avslutades ►►

► i oktober 2014. Deltagande var biblioteken i Hjörning, Aarhus och Guldborgsund.

Projektet, som fått stöd av danska Kulturstyrelsen, syftade till att undersöka om spelifiering kunde vara ett sätt att möta bibliotekens utmaningar i framtiden och frågeställningen var "Hur kan bibliotek mer effektivt nå ut till samhället med sitt utbud?" Med inslag från spelifiering skulle man, enligt projektbeskrivningen, kunna utforma en icke-traditionell kulturförmedling som både engagerar och skapar en känsla av medbestämmande för biblioteksanvändarna. Tre olika målgrupper ville man nå fram till genom projektet: ungdomar, vuxna, samt barn och barnfamiljer. I början av 2015 publiceras resultatet av projektet.

– Projektet gjorde oss klokare på flera sätt. En viktig sak vi tar med oss är att spelifiering inte är svårt att testa och ta sig an, men svårare att få att fungera helt som man vill, även om man blir bättre på det ju mer man arbetar med det.

Det säger Steen Nielsen, bibliotekarie med inriktning mot barn och familjer vid huvudbiblioteket i Aarhus.

– Vi vände oss aktivt mot barnfamiljer, och det var svårt att utforma spelifiering för att passa hela familjen. Det som fungerar för barn kanske inte fungerar på vuxna.

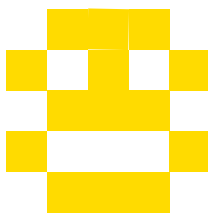
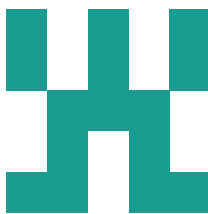
Ett av Aarhus mål med att testa spelifiering var att försöka förbättra redan existerande verksamheter i liten skala. Ett exempel är att utveckla aktiviteten "International Breakfast", som syftar till att få utländska familjer att knyta band och skapa nätverk i samhället. Inslag från spelifiering skulle kunna göra det lättare för familjerna att komma nära varandra och börja umgås. En annan strategi är att använda spelifiering för att introducera nya aktiviteter och program. För Aarhus del kommer erfarenheterna från spelifieringsprojektet att tas med i utformningen av verksamheten i Dokk1, som är Aarhus nya huvudbibliotek.

Sommaren 2013 kunde man i Akershus i Norge delta i "Bibliotekspillet 2013" (bibliotekspillet.no). I Bibliotekspillet skrev barn och ungdomar bokrecensioner för en chans att vinna biobiljetter och böcker. Även digitala utmärkelser delades ut, så kallade "badges", för till exempel hur ofta man besökt biblioteket. På sidan finns också en topplista som visar de flitigaste recensentererna.

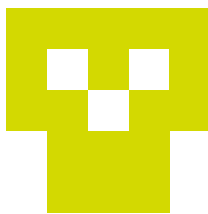
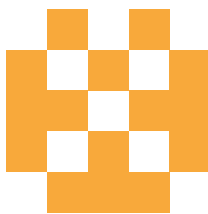
Bibliotekspillet arrangerades av länsbiblioteket med folkbiblioteken i Akershus.

Ytterligare ett exempel från Norge är "Sommerles" (sommerles.no), som första gången anordnades av Vestfoldbibliotekene sommaren 2014. Det är en web-baserad bibliotekstjänst, med tydliga inslag av spelifiering, som syftar till att öka läsning bland barn och unga.

VÄRLDEN ÄR TRASIG. Jane McGonigal, författare till boken Reality is Broken, är spelutvecklare och forskare inom spel. Hon menar att något är fundamentalt fel på världen i dag. Unga arbetslösa runt om i världen söker sig till spel och spelvärldar i allt större utsträckning. I spelen belönas de för sina insatser och får en plats i

"Det är lätt att förblindas av lovorden över spelifiering. Belöningssystemen är många och det är frestande att ta till enkla medel för det man vill uppnå."

ett socialt sammanhang, i motsats till hur de många gånger upplever sitt "verkliga" liv och sina framtidsutsikter.

McGonigal talar om ett "exodus" från den verkliga världen, vilket innebär att miljoner begåvade unga människor riskerar att missa sin chans att utvecklas och utöva sina talanger i arbete, karriär och samhälls-engagemang för att i stället satsa all energi på att spela.

Med inslag av spelifiering och spelmekanik i samhället skulle trenden kunna vändas menar McGonigal. Engagemang kan skapas i stället för alienation.

Hon understryker att spelande i sig inte är ett problem. De erfarenheter och färdigheter som vinnas genom spel kan användas och komma till nytta även utanför spelens världar. Spel som World of Warcraft

kräver samarbete, språkkunskaper, ledarskap, lyhördhet och social kompetens, egenskaper och färdigheter som kan komma till nytta på många olika sätt.

Kunskap och insikt i hur spel engagerar oss, belönar oss och får oss att känna oss delaktiga är enligt McGonigal en del av hur vi kan skapa en mer hållbar framtid.

Det är lätt att förblindas av lovorden över spelifiering. Belöningssystemen är många och det är frestande att ta till enkla medel för det man vill uppnå.

När Karl M. Kapp talar om spelifiering som något som alltid funnits inom utbildning, måste man nog vara medveten om att det är lätt att applicera nya idéer på gamla för att ge dem legitimitet. Samma sak gäller Jane McGonigal som i inledningen av sin bok jämför dagens spelifiering med en episod berättad av den grekiske historikern Herodotos.

Samtidigt understryker Kapp att spelifiering inte är en enkel lösning på ett svårt problem utan kräver rätt metod i rätt sammanhang.

Barn och unga spelar allt mer och det låter kanske avskräckande att uppmuntra detta från bibliotekens håll. Att använda samma grepp som underhållningsindustrin kan kännas kontraproduktivt när allt färre läser, särskilt pojkar. Men sedan 1980-talet är tv- och datorspel en etablerad kulturform och människor i 20- och 30-årsåldern, som växte upp med Super Mario och andra spel, har troligtvis en positiv inställning till att uppmuntras och engageras med hjälp av spelmekanismer.

Om unga spelar allt mer blir det i morgon ännu viktigare att se hur man kan utnyttja de positiva effekter som finns i spelande. Den som satsar på att nå ut med spelifiering måste samtidigt fråga sig vad spel är och hur spel skulle kunna användas på bästa sätt i bibliotekets verksamhet. ■

Tobias Carlsson är bibliotekarie på Gislaveds bibliotek och medverkar regelbundet i BBL.

DANMARK

Oklokt sparande

Danmarks biblioteksförnings sedvanliga årliga undersökning av biblioteksbudgetar är inte en glädjande läsning då de allra flesta får minskade resurser. Det går inte ihop med ökade krav, påpekar biblioteks-föreningens ordförande Steen B. Andersen.

Han är upprörd över att många kommuner inte är mer medvetna om hur viktiga uppgifter biblioteken numera sköter utöver traditionell biblioteksservice. Steen B. Andersen påpekar att det är paradoxalt eftersom till exempel Digitaliseringsstyrelsen och andra hänvisar till just biblioteken när medborgarna ska ha hjälp med myndigheternas nya online-krav.

Besparingarna drabbar först och främst personalen, men de går också ut över media och på en del platser också öppettider, även om många avser att öka öppettiderna, men då med självbetjäning.

Fem kommuner planerar nerläggning av filialer, medan bara en vill öppna en ny.

"Biblioteken är den mest besökta kulturinstitutionen, där experter, samlingar och nätservice samt mycket långa öppnings-tider, säkrar reell demokratiutveckling här i landet", påpekar Steen B. Andersen.

Trots nya krav sparar två av tre kommuner på biblioteken under 2015. Nu hoppas de danska biblioteken att den nya rapporten från tankesmedjan Fremtidens biblioteker, "Folkebibliotekernes samfundsøkonomiske værdi" ska väcka politikerna och skapa debatt och förståelse för bibliotekens roll i samhället.

Av landets 98 kommuner hade 91 besvarat undersökningen i november. Vissa ändringar kan naturligtvis ha skett sedan dess, men klart är att kommunernas sparande drabbar biblioteken även i år.

Biblioteksvisioner blir verklighet

Kulturstyrelsen delar nu ut sammanlagt 17,5 miljoner till nya biblioteksprojekt i år. Hela 49 planerade projekt över hela landet får stöd av olika storlek. Projektkatalogen visar en stor bredd både när det gäller mål-

grupper och innehåll. Sociala, pedagogiska, demokratifrämjande, läsfrämjande projekt och förstås även sådana som rör ny teknik och datoranvändning sam det fysiska biblioteket, flera i partnerskap med andra.

Många av projekten försöker fånga in nya användargrupper, speciellt de i socialt utsatta områden. Bland dessa finns Brønderslevs bibliotek som vill ge utvalda grupper nya innovativa erbjudande. Projektet "Småt brændbart - biblioteket på kanten" vill stärka biblioteket som en handlingskraftig institution i samhällsutveckling med sikte på social förändring. Projektet är bland dem som får mest bidrag, knappt 1,5 miljoner.

Många fokuserar på barn eller ungdomars behov av bibliotek men projekten har alla sorters målgrupper, från nyfödda till äldre. Samarbete med andra yrkesgrupper är vanligt. Horsens bibliotek ingår till exempel i kommunens stöd till familjer som får sitt första barn. Yrkesgrupper inom ekonomi och hälsa deltar, förutom barnmorskor. Det unika är att biblioteket ingår i gruppen.

I Köpenhamn ska allmänheten delta i bibliotekets och Konstakademiens planering av innehållet i det nya biblioteket i Tingbjerg.

Många bibliotek vill utveckla nya koncept för litteraturförmedling. Valby bibliotek sticker ut bland alla vanliga nyttigheter med sitt projekt "Frølab - et bibliotek med jord under neglene" som understödjer invånarna i den globala trenden "urban gardening". Förutom att låna ut eller dela ut frön innebär projektet experiment, workshops och historisk kunskap om frön.

Projektkatalogen är en godispåse av blandade projekt. Intressanta att läsa om och ännu intressantare när de genomförs och utvärderats.

NORGE

E-böcker är också böcker

Norges inköpsordningar för skönlitteratur för vuxna, barn och ungdom har nu funnits i femtio år. Inköpsordningarna innebär att skol- och folkbibliotek får cirka 500 nya titlar från Kulturrådet under ett år. Kulturrådets inköp säkrar att författare och förlag får sålt en viss mängd böcker. Det är ett avtal mellan Kulturrådet och organisationerna i bokbranschen.

Inköpsordningarna har kritiserats under lång tid. Det har ifrågasatts om det kommer ut tillräckligt många kvalitetsböcker och om böckerna verkligen når ut som förväntat. För första gången sedan starten har man nu utarbetat en helt ny inköpsordning där skönlitteratur för vuxna samt för barn och unga slås samman till en enda.

Bland de stora förändringarna är att inköpsordningen nu inkluderar e-böcker för både vuxna och barn. Bilderböcker blir en genre även i skönlitteratur för vuxna. Författarnas ersättning ökas på bekostnad av utgivarna. Antalet exemplar av vuxentitlar reduceras, medan barn- och ungdomslitteratur köps in som tidigare. Litteraturförmedling och aktualitet ska öka. Kvalitetsbegreppet har skärpts och preciserats.

(www.kulturradet.no)

USA

Hasardspel med bibliotek

Det var inte meningen! En ny metod att beskatta kasinon som är under övervägande av myndigheterna i New Jersey får oönskade effekter. Går skatteomläggningen igenom blir Atlantic City Free Public Library av med hela 70 procent av sin budget.

Avsikten med skatteomläggningen var naturligtvis inte att minska bibliotekets budget utan att lösa skatteproblem i Atlantic City som är känt för sina kasinon och spel, vilka betyder mycket för skatteinkomsterna. I skatteomläggningen ingår även statligt stöd till skolor. Förhoppningsvis lyckas man rädda biblioteket också.

(www.phylly.com)

Mona Quick

Medieplanering för folkbibliotek: objektivt, subjektivt & provokativt

BTJ FÖRLAG, 2014

Utgivningen på svenska inom området medieplanering och kvalitetsarbete är inte omfattande. Efter pionjärerna Anna-Lena Höglunds och Christer Klingbergs praktiska metodbok från 2001, *Strategisk medieplane-*

ring för folkbibliotek (Janus), med fokus på bokurval, har vi väntat på en uppföljare där det förändrade medielandskapets konsekvenser för urvalsprocessen behandlas. 2009 kom den för barn- och ungdomsbibliotek användbara antologin *Från medieplanering till verksamhetsutveckling* (red. Malin Ögland, BTJ Förlag) som med utgångspunkt i ett antal projekt resonerar kring begreppen medierna, rummet och kompetensen.

Folkbibliotekens medieurval har debatterats livligt på senare år – vad är kvalitet; vilka blir konsekvenserna av det alltmer användarstyrda urvalet; hur hanteras etiska dilemman. Samtidigt kan vi iakttä en förskjutning från den tidigare starka betoningen på samlingens uppbyggnad och bevarande till verksamhetens dialog med användaren och kommuninvånaren.

Mot denna bakgrund hade man velat välkomna den senast utgivna boken *Medieplanering för folkbibliotek: objektivt, subjektivt & provokativt*, i ett för folkbibliotekens kvalitets- och utvecklingsarbete angeläget

ämne. Författaren Mona Quick, som varit verksam som bibliotekarie, bibliotekschef och konsult, har ambitionen att bidra till att bibliotekens alla olika medieformer, tryckt material såväl som digitala resurser, hanteras integrerat i medieplanen, i förvärvsprocess och arbetssätt.

Boken är dock ingen metodbok, utan närmast en katalog med praktiska tips ur Quicks egna erfarenheter. Detaljerade beskrivningar av inköpsordningar, arbetsfördelning, iordningställande av media, gallringsrutiner, reservationsrutiner, genreindelningar och skyltning kryddas med personliga åsikter om bra och dåligt samt "Jag tycker det är mest rättvist ur den kommunala likabehandlingsprincipen med global reservation".

Listan på databaser och länksamlingar tar upp väl kända resurser som sedan länge tillhandahålls på kommunbiblioteken. Ett längre avsnitt om mediaslag trivialiseras med rapsodiskt insprängda reflektioner av allmänpsykologisk karaktär om användares och bibliotekariers beteenden och förhållningssätt. Författarens tips och förslag är av allmängodskaraktär som ingår i bibliotekens vardagsrutiner för bestandsöversyn, exponering och marknadsföring.

Lovvärda försök att omdefiniera termer och begrepp är inte helt lyckade: låntagare ersätts till exempel med lånare då författaren anser benämningen låntagare alltför byråkratisk. En definition av prioriterade grupper formuleras: "För mig betyder prioriterade grupper att det är dessa som i första hand ska ha biblioteksservice, medan resten av invånarna får ta den tid och de resurser som blir över."

Inledningsvis nämns normerande dokument såsom bibliotekslag och IFLA:s och Unesco:s folkbiblioteksmanifest, dock utan att tydliggöra deras relation till folkbibliotekens komplexa verklighet. Bibliotekslagen kommenteras i ett tunt resonemang om kvalitet, allsidighet och läsfrämjande. Boken hade tjänat på att författaren fört problematiserande resonemang kring folkbibliotekens uppdrag, politikens målformuleringar och bibliotekens betydelse för främjandet av en

demokratisk samhällsutveckling. Det hade varit värdefullt att diskutera bibliotekens olika roller i ett omvärlds- och samhällsutvecklingsperspektiv relaterat till de stora utmaningar som biblioteken står inför när till exempel yttrande- och informationsfriheter ifrågasätts.

I brist på moderna metodböcker kan man med fördel läsa forskningsrapporter och uppsatser från högskolor och universitet, senast Svensk biblioteksförnings utgivning "Vi arbetar i medborgarnas tjänst", som ges en utförlig presentation i BBL 09: 2014. Som studiematerial i fortbildningen på fältet vill jag rekommendera B & I-utbildningarnas examensarbeten. Här finner man uppsatser som utforskar praktiska verksamhetsfrågor mot bakgrund i gedigna genomgångar av teoretisk litteratur, med spännande analyser, diskussioner och konklusioner.

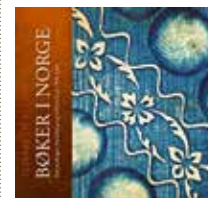
MADELEIN ENSTRÖM

Enhetschef, Sveriges depåbibliotek och lånecentral, Umeå

Elisabeth S.Eide

Bøker i Norge: boksamlinger, leseselskap og bibliotek på 1800-tallet

PAX, 2013

I *Bøker i Norge* undersöker forskningsbibliotekarie Elisabeth S. Eide Norges boksamlinger, läsesällskap och bibliotek under 1800-talet. Hon studerar bland annat

böckernas innehåll, språk, skillnader mellan stad och land, politiska strategier och vem som läste vad. Eides bok kan samtidigt betraktas som ett bidrag till det norska grundlagsjubileet 2014. Upplösningen av den politiska unionen med Danmark 1814 och tillkomsten av en norsk grundlag innebar ett avgörande steg mot ett självständigt, demokratiskt Norge. I det inleda nationsbygget blev kunskap och god argumentation avgörande för framgången. För detta krävdes tillgång till böcker.

BiblioteksGUIDE för webben

WAGNER

www.wagnerform.se

Eide presenterar flera av de ledande familjerna och några av de främsta privatbiblioteken i Norge. Sammantaget speglar innehållet i dessa bestånd en väl orienterad elit. Här finns böcker inom historia, naturvetenskap, näringsväsen, filosofi och statsvetenskap och författare som Rousseau, Voltaire och Montesquieu på originalspråket.

Offentligheten utvidgades gradvis. Eftersom böcker var dyra, gick borgare och bönder redan på 1700-talet samman i läsesällskap och senare inrättades även lånebibliotek. Tack vare sådana institutioner fick även "vanligt folk" tillgång till en litteratur som kunde inspirera till samhällsomvandling. Den gemensamma tillgången till litteratur främjade även utvecklingen av en integrerad kultur oavsett samhällsklass och i viss mån även kön.

Förhållandena under 1800-talets första del blir grundligast belyst och samhällsperspektivet är tydligast i bokens första del. Undersökningen leder bland annat fram till en revidering av en tidigare uppfattning om Norge under den danska tiden och det första decenniet efter 1814 som ett samhälle präglad av en klyfta mellan å ena sidan en upplyst elit av borgare och ämbetsmän, å den andra sidan en okunnig och bakåtsträvande allmoge.

De största boksamlingarna tillhörde visserligen välbeställda familjer, men kunskapsberikande litteratur fanns i själva verket även hos bönder redan på 1700-talet. Den icke religiösa facklitteraturen fick allt större utrymme och efterhand gjorde även skönlitteraturen sitt intåg i böndernas och fiskarnas värld.

Eides kartläggning är i hög grad empiriskt förankrad och hänvisningarna till teoretiskt orienterad forskning är få. Hennes undersökning är samtidigt både bred och grundlig och visar att studiet av vad människor läst kan förtydliga såväl individuell kunskapsnivå och intressen som förhållandet mellan klasser och samhällsutvecklingen i stort.

Att en motsvarande översikt över "böcker i Sverige" saknas väcker frågan om behovet av att klargöra den nationella situationen är större i vårt grannland. Må så vara, även hos oss skulle motsvarande undersökning göra nytta och bidra till ökad förståelse av vårt kulturarv och vår samhällsutveckling.

MAGDALENA GRAM

Fil dr

Utrota barncancer.

Din gåva gör skillnad.

Pg 90 20 90-0

Har du tips eller förslag på något du vill att andra medlemmar ska ta del av, ta kontakt med **Stefan Engström**, kommunikationschef, se@biblioteksforeningen.org.

Svikna vallöften om nationell strategi

RIKSDAGEN HAR BESLUTAT om statens budget. Regeringen hade föreslagit 10 miljoner kronor årligen under 2015–2018 för en nationell biblioteksstrategi, för att tillgängliggöra e-böcker samt för läsfrämjande via biblioteken. Denna satsning avsågs av riksdagens majoritet bestående av Moderaterna, Sverigedemokraterna, Centerpartiet, Folkpartiet och Kristdemokraterna.

– Jag beklagar att de borgerliga partierna inte stod fast vid sina vallöften om att verka för en nationell biblioteksstrategi. Jag hoppas att regeringen nu gör allt för att trots allt ge Kungliga biblioteket de resurser och uppdrag som behövs för att ta fram en nationell biblioteksstrategi, sa Niclas Lindberg, generalsekreterare i Svensk biblioteksforening, efter beslutet av Sveriges riksdag.

Under debatten nämndes biblioteken av kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnke (MP) och ledamoten Niclas Malmberg (MP). Bah Kuhnke lyfte fram att regeringen har "valt att satsa på biblioteken" för att de ska få "den vind i seglen de behöver." Malmberg påtalade att det under Alliansregeringens åtta år försvunnit 170 biblioteksfilialer, vilket motsvarar en sjättedel av filialerna, samt att det under samma period även försvunnit 8 huvudbibliotek. Han frågade Per Lodenius (C) varför Centerpartiet släppt sitt vallöfte om en nationell biblioteksstrategi. Lodenius svarade att han först vill låta den nya bibliotekslagen verka, och att han därefter är beredd att se på frågan om en nationell biblioteksstrategi.

Nationell strategi var ett vallöfte

Svensk biblioteksforening verkar sedan flera år tillbaka för att Sverige ska ta fram en nationell biblioteksstrategi som vägled-

ning i den föränderliga miljön som biblioteken verkar i. En nationell strategi stärker biblioteken när de ska möta de utmaningar som de står inför. Strategin är också värdefull för att biblioteken bättre ska kunna orientera sig samt att resurser och intresser samlas i önskvärd riktning.

I föreningens valguide som publicerades i juni i år svarade fyra partier att de verkar för en omedelbar satsning av en nationell biblioteksstrategi (S, MP, C och V) och två att det vore önskvärt, framöver utan detaljreglering (FP och KD).

Vid kulturutskottets behandling av budgeten visade det sig inte finnas majoritet för denna politiska hållning då de fyra borgerliga partierna och Sverigedemokraterna röstade för det borgerliga budgetförslaget (Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid 2014/15:KrU1).

Efter valet har Svensk biblioteksforening haft flera kontakter med den nya regeringen. Föreningens generalsekreterare Niclas Lindberg har skrivit brev till samtliga ledamöter i kulturutskottet och till sju statsråd som har relevans för biblioteksverksamhet. Niclas Lindberg har också haft möten med Per Olsson, statssekreterare åt kultur- och demokratiministern och Helen Öberg, statssekreterare åt utbildningsministern.

Vid mötet med Per Olsson underströks vikten av att regeringen agerar för att säkerställa att det aviserade arbetet med en nationell biblioteksstrategi kommer igång och att Kungliga biblioteket ges resurser för det. En ny bibliotekslag räcker inte utan måste åtföljas av en samlad nationell strategi för hur lagens krav på kvalitativ biblioteksverksamhet tillgänglig för alla ska bli verklighet.

Under samtalet med Helen Öberg lyftes den aktuella skolbibliotekssituationen

Niclas Lindberg.

fram och det faktum att hälften av Sveriges elever saknar tillgång till ett bemannat skolbibliotek. Detta trots skolbibliotekens betydelse för lärande, läsande och språkutvecklingen. Niclas Lindberg uppmanade regeringen att skyndsamt komma igång med de av regeringen aviserade samtalen med skolhuvudmännen om hur situationen ska kunna förbättras.

Niclas Lindberg har skrivit till statsrådet Helen Hellmark Knutsson och lyft fram biblioteken vid landets universitet och högskolor som en landsomfattande infrastruktur för högre utbildning och forskning och en viktig samhällsresurs, att denna resurs ska kunna användas på bästa sätt, att studenter och forskare ska ha god tillgång till information oavsett var i landet de är verksamma samt att forskning finansierad med allmänna medel ska publiceras fritt på internet.

FOTO: ELISABETH OHLSSON WALLIN

Manifestationer för yttrandefriheten

VÄRLDENS BIBLIOTEK TAR strid för yttrandefriheten. IFLA uttalade sig efter terrorattacken i Paris. Biblioteken har en viktig roll för att försvara och stärka yttrandefriheten genom debatt och diskussion. Därför kommer IFLA särskilt sätta frågan i fokus under WLIC i Kapstaden 2015.

"IFLA, like the rest of the world, is saddened and shocked by the recent events in France that began with acts of violence against journalists at the Charlie Hebdo offices in Paris. As the impact of these events becomes clearer we are hearing voices from many perspectives around the globe which offer strong support for the right to freedom of expression.

IFLA and others concerned with freedom of access to information and freedom of expression have documented attacks against journalists across the world. 61 journalists lost their lives in 2014, of which 27 were murdered. Equally significantly 221 journalists were imprisoned – the second highest figure on record. These attacks against those who defend freedom of speech are wholeheartedly condemned by IFLA and they directly affect libraries and their essential role in supporting access to information and freedom of expression for all.

IFLA has found that in times of attack against our principles, a powerful approach is to provide a professional environment where there is mutual respect, and to encourage debate and discussion to consider the implications for libraries and information services. To this end IFLA, through its Committee on Freedom of Access to Information and Freedom of Expression (FAIFE), will continue to support discussion and debate on the impact on libraries of attacks on press freedom across the world, and will have a particular focus on this issue during the World Library and Information Congress in Cape Town, South Africa later this year."

Manifestationer hölls på många platser efter attacken. I Stockholm syntes många medlemmar i snövädret söndag 11 januari då tusentals deltagare mindes offren och visade stöd och solidaritet med de drabbade efter terrorattacken mot tidningen Charlie Hebdo. Frankrikes ambassadör och

FOTO: STEFAN ENGSTROM

representanter från bland andra Svenska PEN, Reportrar utan gränser, Svenska Tecknare, Utgivarna, SVT, SR och flera tidningar avlöste varandra med appeller för yttrandefriheten. Svensk biblioteksförnings kommunikationschef Stefan Engström var på plats på Sergels torg: – Idag är vi många som står upp för yttrandefriheten. Men rätten att uttrycka sig och att fritt ta del av information hotas varje dag. Nu måste den kampen fortsätta.

Ordförande för Libraries Without Borders Patrick Weil uttalade sig under måndagen:

"The whole Libraries Without Borders team is reeling from the barbaric act that took place last Wednesday morning at the offices of Charlie Hebdo, an attack against journalists who defended and carried with them the highest values of freedom of thought through their cartoons and laughter. We are all shocked by their deaths, particularly that of our long-time friend, Cabu. We share our grief with his wife Veronica, who is a member of our board and whom LWB appreciates greatly. We want to express to her our affection and eternal friendship. All who work with Libraries Without Borders will carry with them everywhere the values of freedom to think, read, draw, and create that the assassins wanted to murder with Cabu, Charb and all their comrades."

SE

FOTO: MARTIN ENGMAN

Expertnätverket för Hbtq träffades i Sollentuna

Svensk biblioteksförnings expertnätverk för hbtq-frågor möttes under slutet av december under två dagar för att ge medlemmarna möjlighet att utbyta erfarenheter av sitt arbete vid olika bibliotek och bibliotekstyper. Expertnätverket diskuterade sin kommunikation och medverkan under 2015 vid Biblioteksdagarna i Lund, på Europride i Riga och på Stockholm Pride. Mötet genomfördes på Sollentuna bibliotek som presenterade sitt arbete för att bli hbtq-certifierat bibliotek.

På fotografiet ses några av deltagarna vid expertnätverkets träff. I handen håller de föreningens folder med FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Vill du vara med i expertnätverket hittar du kontaktuppgifter på vår webbplats.

ME

Förväntningar från föreningen på forskningsministern

VID TCO:S ÅRLIGA konferens om högre utbildning aviserade forsknings- och högskoleminister Helene Hellmark Knutsson en nystart för utbyggnaden av den svenska högskolan och satsningar på breddad rekrytering. Svensk biblioteksförening förväntar sig att även universitets- och högskolebibliotekens roll kommer att uppmärksammas inom ramen för dessa satsningar. En utbyggnad av högskolan och breddad rekrytering gör det bland annat extra viktigt att arbeta aktivt med undervisning i informationskompetens och där är biblioteken centrala.

Under TCO:s årliga konferens om högre utbildning – "Kunskap i en värld som förändras" (22 januari) – presenterades flera av de övergripande processer på politisk nivå som kan komma att påverka området framöver. Flera av dessa kan också komma att påverka förutsättningarna för högskolornas bibliotek.

Universitetskansler Harriet Wallberg gick igenom sina nyss överlämnade förslag om nya ramar för den högre utbildningens kvalitetssäkringssystem. Statssekreterare Anders Lönn från Utbildningsdepartementet passade i sammanhanget på att lova att förslaget faktiskt till slut ska skickas ut på remiss, senast i början av mars men gärna tidigare än så.

Regeringens utredare av högskolans utbildningsutbud, Lars Haikola, gick i sin presentation igenom de resultat som man hittills fått fram genom en analys av statistik över antalet studenter, kurser och program sedan högskolereformen 1993.

Analysen är ännu inte färdig men några tentativa slutsatser nämndes ändå. Bland annat är en sådan slutsats att antalet fristående kurser verkar ha minskat kraftigt och antalet generella program ha ökat över tid. Sverige håller alltså kanske på att bli ett mer " normalt " land vad gäller den högre utbildningen, med program snarare än fristående kurser som bas för utbildningen. En värdering av denna utveckling kommer i utredningens betänkande, vars överlämnande flyttats till slutet av juni.

Ministern för högre utbildning och forskning, Helene Hellmark Knutsson, tog i sin presentation upp flera löften och satsningar från den – sedermera nedröstade – budgetproposition som regeringen lade fram för riksdagen i höstas. Flera av dessa insatser kommer att återkomma – om inte i vårändringsbudgeten så i höstens ordinarie budgetproposition. Huvudbudskapet var annars att det behövs en nystart för utbyggnaden av högskolan med särskild inriktning på utbildningarna. Ministern lovade minst 14 000 nya utbildningsplatser till 2018, fördelade över hela landet. Någon motsättning mellan kvantitet och kvalitet ville ministern inte erkänna, men samtidigt var hon tydlig med att utbyggnaden skulle åtföljas av kvalitetssatsningar (bland annat på utökad undervisningstid inom humaniora och samhällsvetenskap). Även i övrigt var det en klassisk socialdemokratisk utbildningspolitik som presenterades med fokus på breddad rekrytering och jämställdhet.

JK

FOTO: ELISABETH OHLSSON WALLIN

Jenny Samuelsson.

Första mötet med nytt utvecklingsråd

Svensk biblioteksförenings utvecklingsråd för vetenskaplig informationsförmedling genomförde den 5 december sitt första möte. Rådet har i uppdrag att ta fram ett positionspapper som slår fast inriktningen för föreningens påverkansarbete vad gäller frågor om en effektiv vetenskaplig kommunikation.

Vid mötet behandlades hur det kommande arbetet ska läggas upp och vilka målsättningarna bör vara. Rådet diskuterade bland annat vilka frågeställningar som bör tas upp i ett positionspapper samt vilka trender inom forskning och utbildning som är viktiga att förhålla sig till i arbetet.

Vid mötet den 5 december deltog Jenny Samuelsson (Luleå universitetsbibliotek), Mikael Sjögren (Umeå universitetsbibliotek), Daniel Forsman (Chalmers bibliotek), Annika Peurell (Riksbibliotekets ämbetet), Jakob Harnesk (Karlstads universitetsbibliotek), Hanna Gadd (Biblioteket vid Högskolan Väst), Elisabeth Mannerfeldt (KTH:s bibliotek) och Jan Hjalmarsson (Södertörns högskolebibliotek).

JK

Välkommen åter! 23–24 mars i Umeå

I år blir det marskonferens i Umeå: Välkommen åter! – konferens om kvalitet och bemötande. Maija Berndtsson talar om *Kvalitetsutveckling genom benchmarking*, Khalid Rashid från RFSL om *Därför behövs normkritiska yrkespersoner och hbt-certifiering* och projektet *Brytiga böcker* presenteras, ett projekt som vill använda böcker som ett redskap för att motverka diskriminering. Åsa Söderlind och Gunvor Elf presenterar Svensk biblioteksförenings rapport *Vi arbetar i medborgarnas tjänst – En kartläggning av mediestrategiskt arbete på bibliotek utifrån normerande dokument*. Det blir också möjligt att gå på guidad tur i Kulturhuset Väven. Program och anmälningsformulär finns på föreningens webbplats.

WW

Välkommen
till bibliotekens
ledande bransch-
dagar!

BIBLIOTEKSDAGARNA

Lund 6-7 maj 2015

#bibldag15

Svensk
biblioteksförening

Förslag om Open Access-riktlinjer överlämnat till regeringen

VETENSKAPSRÅDET HAR NU lämnat sitt förslag till nationella riktlinjer för öppen tillgång till vetenskaplig information (Open Access) till regeringen. Det förslag som överlämnats har ändrats på flera punkter jämfört med det första utkast som presenterades i höstas. Bland annat har myndigheten tagit till sig av kritiken om att det saknades en egentlig färdplan för de närmaste åren och att mål enbart hade ställts upp för en tämligen avlägsen framtid (år 2025) i det första utkastet.

Även om det nya förslaget innehåller fler stationer på vägen står dock Vetenskapsrådet fast vid att det slutgiltiga målet är att alla vetenskapliga publikationer ska vara öppet tillgängliga direkt, företrädesvis via rena OA-tidskrifter (gylle OA). Som konstateras i rapporten är Vetenskapsrådets syfte med den föreslagna målbilden, inte bara att garantera öppen tillgång, utan även att åstadkomma ett skifte vad gäller hela den vetenskapliga publikationsekonomin. Syftet är att medverka till en övergång från ett prenumerationsbaserat system till ett som bygger på öppen tillgänglighet och författaravgifter.

Vad gäller öppen tillgång till forskningsdata är Vetenskapsrådet dock betydligt mer försiktigt. I denna del föreslås ett antal pilotprojekt för att få igång utvecklingen av den nödvändiga infrastrukturen och kunskandet ute på lärosätena. Vidare förespråkar Vetenskapsrådet att flera frågor bör utredas i särskild ordning, bland annat hur lärosätena kan samordna sina tekniska system och processer för att arkivera forskningsdata.

Vetenskapsrådets rapport med hela förslaget är tillgänglig på myndighetens webbplats.

JK

Nordisk träff i Oslo

15–16 januari träffades representanter för de nordiska biblioteksöreningarna på Nationalbiblioteket i Oslo. Frågor som togs upp var samarbete kring IFLA och Eblida, bland annat med tanke på kommande nomineringar inom organisationerna. Varje land presenterade också kort nyheter inom det bibliotekspolitiska området inom sitt land. I Norge har det varit en rätt tuff diskussion i medierna om vad folkbiblioteken kan vara en arena för, bland annat efter att man upplåtit lokaler till organisationer som vissa uppfattar som rasistiska, i Danmark har man ett nytt avtal om e-böcker som man är mycket stolta över men som också är mycket kostsamt, på Island gör den dåliga ekonomin att biblioteken har ett utsatt politiskt läge och i Finland, som i internationella läsundersökningar alltid hamnar i topp, funderar man mycket över pojars läsning och bibliotekens roll för att förbättra den.

JN

FOTO: JENNY NILSSON

Deltagarna på det nordiska mötet visas runt på Nationalbiblioteket i Oslo.

Grattis!

Inför det nya medlemskapsåret meddelade vi att fem gratisplatser till Biblioteksdagarna 2015 i Lund skulle lottas ut bland de medlemmar som betalat årsavgiften senast den 13 januari. Vi säger nu grattis till följande vinnare:

Maria Berggren,
Uppsala universitetsbibliotek
Ragna Fredin,
Timrå bibliotek
Anne-Marie Tärnström,
Järfälla bibliotek
Lasse Pettersson,
Björklunge-Bälinge bibliotek
Katarina Lenárd Hedin,
Högskolan i Gävle

ES

Biblioteksdagarna i Lund 6–7 maj 2015

Biblioteksdagarna är bibliotekens ledande branschdag och en konferens för alla bibliotekstyper. Biblioteksdagarna ger deltagarna möjlighet till kontakter, nätverk kunskaper och erfarenheter och du har möjlighet att träffa kollegor med andra erfarenheter än dina.

2015 fyller Svensk biblioteksforening 100 år. Det första årsmötet gick av stapeln i Lund. Föreningen har sedan dess varit ett nav för människor med engagemang i och intresse för att förklara, utveckla och agera för bibliotek. Om de första 100 åren handlar jubileumsboken som presenteras av författarna i ett seminarium på Biblioteksdagarna. Den 6 maj firas föreningen med en jubileumsfest.

I programmet finns tre spår: **100 år, Läsning** och **Juridik**. Om Läsning: Anne-Marie Körling talar om *Barnet som läsare*. Seminarier om Bokstart Sverige, Sommarboken och Hiphop ur ett läs- och skrivfrämjande perspektiv. Om Juridik: Jerker Rydén om *Rättsliga hinder för det digitala biblioteket* och Daniel Westman om *Biblioteken och integritetsskyddet*.

Programmet och formulär för anmälan finns på www.biblioteksforeningen.org/biblioteksdagarna.

Välkomna!

WW

BiblioteksGUIDE i mobilen

WAGNER

www.wagnerform.se

Vårens träffar för expertnätverken

Inom Svensk biblioteksforening finns ett 20-tal expertnätverk. Nätverken bygger på medlemmarnas engagemang och handlar om erfarenhetsutbyte, kompetensutveckling, tips och diskussioner.

Expertnätverken ordnar träffar kring aktuella, viktiga och eviga frågor. Under 2014 var det 13 nätverksträffar, som tillsammans samlade 350 medlemmar. I vår arrangeras de första träffarna för två nya nätverk; expertnätverket för Barn Bibliotek Webb, BBW och expertnätverket för barnbibliotek.

Träffar under våren:

13 mars	Skolbibliotek
20 mars	BBW
17 april	Äppelhyllor
7 maj	Barnbibliotek
8 maj	IFLA
28-29 maj	Tidskrifter

Expertnätverket för statliga bibliotek ordnar en träff sent i maj eller alldeles i början av juni.

WW

KALENDARIUM

Maila info till kalendariet:

se@biblioteksforeningen.org

för vidare info se:

www.biblioteksforeningen.org

23-24 mars, 2015, Umeå

Välkommen åter! Konferens om kvalitet och bemötande

Marskonferens i Umeå

Traditionsenligt anordnar Umebiblioteken i samverkan en konferens under mars månad. Vik redan nu datumen för en konferens i Väven.

6-7 Maj, 2015, Lund

Biblioteksdagarna

Välkommen till bibliotekens ledande branschdagar i Lund 2015. Följ oss på vår sida Biblioteksdagarna på Facebook.

Mer information:

www.biblioteksforeningen.org/biblioteksdagarna

26 oktober, 2015, Stockholms stadsbibliotek Rotundan

Prisceremoni Sveriges biblioteks utmärkelser

Svensk biblioteksforening delar årligen ut Sveriges biblioteks utmärkelser. Prisceremonin är öppen för alla. Välkommen!

BIBLIOTEK BOTKYRKA

Nominera till hederspriset till årets mångspråkiga bibliotek

Känner du till, eller jobbar du på, ett bibliotek som på ett bra sätt har utvecklat mångspråkig biblioteksverksamhet i nya riktningar?

Läs mer och nominera på www.bibliotek.botkyrka.se/hederspris
Sista nomineringsdatum är 28 februari. Priset delas ut av Daniel Boyacioglu på Botkyrka internationella bokmässan 23-25 april.

Hederspriset till årets mångspråkiga bibliotek delas ut av Bibliotek Botkyrka med stöd av Svensk biblioteksforening, Kungliga biblioteket och Internationella biblioteket.

BOTKYRKA
KOMMUN

Långt ifrån lagom

Axiell